4 Hist. 510.

Theodorici greſemundi iu-nioris Moguntini iucūdiſſimus in ſeptem artium liberaliū defenſionem dialogus.

Ad Lectorem

Candida quiſqꝫ voles modo voluere ſcripta libelli.
Arti quam faueas docta Talia dedit
Sic teneram Greſmundi nunc venerare Mineruam
Perdocte potuit verba latina loqui
At Lachaſis vir fila octo bis tendit in annos
Recte ſi memini cū hec documenta dedit
Si grauior tandem ſtudiorū venerit etas
Arbitror vt cedat itala turba viro
Non dubito fructus naſcetur floribus illis
Grandius hoc quiſqꝫ voluere mente poteſt
Ergo male eſt ſcriptū germania barbara tellus
Reddidit hec tales cum bene culta viros

Ad Bibl. Acad. Land.

1501.

¶ Theodorici greſemundi iunioris moguntini Carmen elegiacum ad librū ſuum

I Liber I preceps armaria ſueta relinque.
In quis ꝑ totā delituiſti hyemem.
Quid iuuat in latebris pigrū deducere tempus?
Stertere cur pergis ſemꝑ aduſqꝫ diem.
Non tibi tytanis fugiens aurora cubile
Perſuadere poteſt te cubuiſſe ſatis.
Excucito ſomnos. alacres quoqꝫ ſumito vultus.
Spretis egredere mortis imaginibus.
At fugis inſuetas oras. externaqꝫ nunq̄ꝫ
Climata cauſaris non timuiſſe tibi.
At patiar teretes artus adoleſcere ſuades.
Vt vigor vtqꝫ decus ſint tibi parta domi.
Inſuꝑ et blandis tu flectere ſedulo verbis
Pertentas animū parue libelle meum.
Sed neſcis placidos alieno et ceſpite flores.
Naſci. quos totiens carpere tu refugis.
Ergo age. iamqꝫ viam celer ingrediare. tibiqꝫ
Dij rogo ſint comites ꝓ pietate ſua.
Quere virū inſignem ſtudio et virtutis amore.
Cui dedit ingeniū fauſta minerua catum.
Si nomen queras vocitabitur ille ioannes.
Abbas in ſpanheym. dignior ante alios.
Pergito. nec dubita (ni fallor) gratior hoſpes.
Aduenies. quāuis aſper inerſqꝫ ſies.
Hic cernes latebris exempta volumina priſca.
Obruta que fuerant putridula carie.
Hec inter poſtrema tibi loca delige ſupplex.
Aut lateas. ꝑuos paucula queqꝫ decent.
Tu domino multas ex me deferre ſalutes
Sis memor. et grate munera parua ferat

Reuerendo in chriſto piantiſſimoqꝫ patri domino Joanni de Trittenheym abbati ſpanhemenſi digniſſimo ſuo preceptori ac dn̄o precipue obſeruando Theodoricꝰ greſemundus iunior moguntinus S. D.

Cum animo iamdudum reuoluere cepiſſem quemadmodū tibi (reuerende pater) ꝓ ſummo in te amore meo vtcunqꝫ gratificarer. om̄es aditꝰ mihi arbitrabar prereptos. Et ſi enim ſciebam nihil me tibi iucūdius gratiuſue effecturū. q̄ꝫ ſi ex officina mea litteraria quippiam tue paternitati mitterez (qui vnicus es bonaꝝ artiū amator) tamen hoc ego (cui et tenerior etas ⁊ tardiuſculū ingeniū impedimento eſſe videbant) preſtare me poſſe diffidebam. Quinetiam ſubuerebar. ſi quid incultū (quod facturus erā) lucubrauiſſem forſitante id omne (cui diſerta ſcripta placent) conteptui habituꝝ. Hec mihi cogitanti ſucceſſit in mentē incredibilis humanitas tua. qua fretus. facile mihi ꝑſuadebam tibi labores meos quantūcunqꝫ abiectos ⁊ viles. gratos tamen futuros. Ideoqꝫ cum nuꝑ apud nos ꝯtagioſa peſtilentie lues obrepere graſſariqꝫ cepiſſet. neqꝫ proſpere valitudini mee ſatꝭ conſultū videretur inter letifera hec tela diutius verſari (quippe quibus ea infliguntur vulnera. que nullo certo medicoꝝ ſuaſu nec ipſius eſculapij phyſicorū principis ope indubia ſanari poſſunt) ex tpe conſiliū cepi. fugaqꝫ mihi conſulendū duxi. et donec aeris hec intēperies deferbuiſſꝫ. ad diue marie vallem (que vulgo Mergendal appellatur) me contuli amenū profecto locū. ſub celo ⁊ aere ſaluberrimo inter montes ſaltꝰ

Universitäts-Bibliothek München

ac nemora ſitum. deuotis quibuſdã ⁊: quantũ ad diui-
num cultũ attinet: optimis patribus inhabitatũ. Quẽ
ſi intueare. exiſtiabis te aut pallidam pirenem. aut ſum
ma parnaſi biiuga videre. Adeo locus ipſe muſis eſt ac
comodatus. Eo igitur cũ applicuiſſem: remiſi pauliſꝑ
operã a grauioribus diſciplinis. oblataqꝫ mihi oportu
nitate. inſtitui de ſeptẽ ſtudijs liberalibꝰ dialogũ efficere
haſqꝫ laboris mei primitias nomini tuo celeberrimo de
dicare Grato igitur animo: precor: has noſtras inepti
as amplectere: curatoqꝫ vt te patrono ac defenſore: nul
los inuidentie morſus ꝑtimeſcant. Ego vero me haud
littus araſſe mihi ꝑſuadebo. ſi opuſculũ noſtrũ tibi vel
ſoli intellexero placuiſſe. Vale ⁊ cũ Theodorico tuo hũc
quoqꝫ libellũ ama. Date Moguntie kalen. Januarijs.
Anno ſalutis. M. cccc. xciiij.

CUm ego quũqꝫ nr̃ãruꝫ
ad capeſſenda lr̃ãꝝ ornamẽta ſocordiã ipſe
mecũ deteſtarer: ñ potui ñ vehemenr̃ ⁊ acer
biſſime cõmoueri. Preſerti ꝙd imortalẽ deũ
optias corpis fortuneqꝫ dotes germanis elargitũ cernã
His quia ꝓbe ac ingenue ꝑ eruditõe ꝯſequẽda pauci ad
modũ vtũtur: neqꝫ ſit qui nõ ſilentio etatẽ agere q̃ꝫ bo
narũ artium adminiculo nomen ſuũ ab obliuionis in-
iuria vindicare malit: vt haud ingeniorũ tenuitate: ſed
ignauia noſtra litterarius ſplendor pene ſit extinctus.
Eam tẽpeſtatis noſtre infelicitatẽ: ſi priſca illa in om̃i
ſcientiarũ genere vbertas ad memoriã reuocetur: quis
equo animo ferat? Sed cogitanti mihi vnde tam inſig
nis ea rei litterarie iactura ꝓgrederetur facile apparuit:
intẽmiſſa neglecta qꝫ liberaliũ artiũ ſtudia in cauſa fuiſſe
Illis eni poſthabitꝫ doctrinarũ oim virtꝰ elanguit col
lapſa eſt ⁊ peſſum iuit. He ꝓfecto artes iã ab illis maxi-
me ludibrio deputantur: q̃rũ eas cognoſcere plurimũ in
tereſt. Magna ſane offenditur inertiũ ſacerdotũ turba
quibus adeo exoſum eſt bonarũ artiũ nomen vt quem
doctũ eſſe probri loco ducant dũ ipſi nullarũ diſciplina
rum ſibi conſcij eruditos tanq̃ꝫ ſui diſſimilimos execra
bili odio inſequuntur: illoſqꝫ fatuos delyros inſanoſqꝫ
appellant ſibi verã obtigiſſe ſapientiã exiſtimantes q̃ ſe
ducti potius q̃ꝫ ꝑſuaſi innũeros eccliaſtici primonij red
ditus vñcunqꝫ coaceruare poſſint: putãtes hoim vitã
ad lucrã a deo inſtitutã neqꝫ id ſufficere qd̃ ſatꝫ ẽ. Qua
propẽ ſtolidos arbitranĩ eos q̃cunqꝫ tenui fortuna ꝯtẽti
ſibi ⁊ muſis optimiſqꝫ artibꝰ viuũt. Sꝫ hec ẽ illoꝝ tẽpe
ſtate nr̃ã ꝯſuetudo cepitqꝫ honeſtũ ac licitũ eẽ ꝙd publi
cum ẽ. Diuinã illã theoſophiã ludibrio hñt: nolũt eni in
telligere vt bñ agant: nec plane pñt. Cũ eni ꝑ ignauia
ſua latinũ ideoma ignorẽt q̃ i ſacris lr̃is diuiniſqꝫ legũt

ꝯfficijs mīme ꝑpendūt. Quāti ex eoꝝ inſcicia ſcaturiāt
errores ñ hic relatū iri locꝰ ē. Hos igit̄ aure ſurda p̄tereo
Jd tñ ñ ſilebo : pleraſqꝫ ab idoct̄ flamibꝰ: q̄bꝰ aiaꝝ cu
ra credita ē: flās nedū ieptas corā ſimplici plebe ſcriptu
rarū ſacꝝ intꝑpretatōes adduci: q̄ ſolēt nōnunq̄ꝫ ſciſma-
tū et hereſeos crimis exordia eē: dū rudis populꝰ diuino
id chriſti ſaluatoris nri ore. ſancitū credit: qđ indocti ſa
cerdot̄ ligua incōſulto ac temere effundit. Omne id ex
artiū liberaliū negligētia originē traxit. Quā cū augeri
nuꝑ ego mecū ip̄e aio ferrē: ⁊ plurioꝝ ſniās cū illoꝝ qui
lrās i p̄cio hīit tū hoꝝ q̄ eas deteſtant̄: recenſerē: arbitra
tus me ſū i mēte q̄ſi certamē q̄ddā ꝯſtituiſſe Poſtea ve
ro q̄ꝫ ſopori me cōmiſi: eoꝝ ſpēz viſꝰ ſū vidre nocte ꝯcu
bia: q̄ vigilāti mihi obuerſabant̄. Aſtitere nāqꝫ duo q̄ꝝ
noticia mihi ñ erat: q̄ me benigne ſalutato: ita ſunt exor
ſi. Diſceptabamur iā diu: nec: q̄ ſuborte int̄ nos lit̄ deci
dēde munꝰ aggrederet̄: quēpiā offendimꝰ. Te igit̄ Theo
doricū: quē adoleſcentē ꝓ etat̄ ꝯſuetudine faciles aures
obſecrantibꝰ p̄bere ꝯfidimꝰ: oratū aduenīꝰ: vt arbitrio
tuo diſſenſionē nrāz ſoluas ¶ Ego demiratꝰ ⁊ viros et
p̄ces. quinā eēnt faterent̄ rogaui Alt̄ ſe chyronē: alt̄ Ariſ-
tobolū dixit Queſiui deiceps cuiꝰ ꝯtrouerſie cauſa iudi
cē tantoꝑe deſiderarēt. Rñderūt. De liberaliū artiū ſtu
dio ⁊ diſciplina q̄dā int̄ nos ē alt̄catio cepta. Eā o ado
leſcens: vt arbitratu tuo finias te obteſtamur. Tū ego:
hec res plus: inquā: in ſe pōder̄ hꝫ: q̄ꝫ viriū meaꝝ imbe
cillitas q̄at ſuſtinere Jngeniolo eni meo ꝑq̄ꝫ difficile eſt
in illis diſcutiendis v̄ſari: q̄ maiorē ⁊ induſtriā ⁊ doctri-
nā: q̄ꝫ i me vtpote adoleſcēte ſita ē: expoſcūt Jdeoqꝫ ve
reor: me ſi rogatibꝰ vris ꝯdeſcendā ceteroꝝ iudicio mul
tū ignominie relatuꝝ Dicet̄ ei ſus mineruā diiudicauiſſe
Et mihi: q̄d mide regi apollinē dānanti accidiſſe ſcribit̄
q̄dāmō aſinine aures accederent. Fieretqꝫ vt dū paucis
obſecūdare ꝑgerē deſiperē oibꝰ. Quaꝓpt̄ miſſas oro

factote has preces vrās: q̄bꝰ me obſeq̄: non tā̄ exhibiti
muneris cōmendatione: q̄ꝫ temerarie ac inanis cuiuſdā
p̄ſumptionis ꝓbro eſt dignū. Jnſtātibꝰ v̄o illis negāti
buſqꝫ ad aliū quempiā arbitrū id negocij hoc tp̄e poſſe
deuolui. Coactꝰ ſū eis vel inuitꝰ acq̄eſcere ⁊ viri: inquā
preſtātiſſimi q̄m̄ de ſtudijs liberalibꝰ decertaturi: me iu
dicem delegiſt̄: neqꝫ id oneris alij impoſitū iri rogantē
exaudire vult̄: adducat ea q̄ſqꝫ in mediū: que opinioni
ſue putat ſuffcagatura Deīn feratur a me ſnīa. Hec vbi
dixiſſēz: ingētis mihi grās egere: q̄d p̄cibꝰ eoꝝ obſeq̄ nō
eſſem dedignatꝰ Silētio tandē facto ſic ab altero loqui
ceptum eſt.

Jncipit Chyronis et Ariſto
boli de ſeptē liberalibꝰ diſciplinis dialogus.

c Hiron. Quoniā o Ariſtobole animū ita induxi: vt
ꝓ defendēdis liberalibꝰ diſciplinis etiā ꝯtra q̄ſcū
qꝫ calūniatores ꝑiculū facere audeā: te illas oppugnare
ꝓ virili ſata gentē decertaturū deſcendere iubeo i pale-
ſtrā. Meū erit in p̄mis afferre in mediū que ſentio. tu ea
ſi potes refelle ¶ Ariſ. Adeo me ne ignauū exiſtias vt te
diſceptationē exordiri ſinā? Mihi eni primꝰ dicēdi locꝰ
debetur. Te obiect̄ meis equū eſt rñdere. ¶ Chi. Perpe
ram ſentis. Ego eni cāz ago nobiliſſimaꝝ artiū: q̄ꝝ eſt:
nec imerito: ſpeciali añcellere p̄rogatia. ¶ Ariſ. Hec tua
eſt opinio ꝫ iudic̄ a nobis delecti arbitrio vt̄ p̄ferendus
ſit decidat ¶ Theo. Ariſtobolū ego in p̄mis ordiri volo
Qm̄ is actoris vicē obtinet. Tua intererit: Chiron: Ari-
ſtobolo impugnāti rñdere ⁊ obuiā ire quoniā tu rei de-
fenſoriſqꝫ partes agis ¶ Ariſ. Omen lubens arripio. q̄d
victoriā certam protendit Qñquidē iam ꝓ me ſententia
eſt lata ¶ Chi. Sed ea nihil ad rem Jdcirco ne efferare
nimium ⁊ inſoleſcas: quo non tibi quemadmodum C.
Julio ceſari ſpurinam haruſpicem: quod idus marcie

q̃s ille fatales fore p̃dixerat innoxie adeſſent: irridẽti cõ-
tingat. Cum is veniſſe quidẽ eas: ſ; p̃teriſſe nondũ affir
maret. Actu quoq; mẽorare diẽ hũc non ab ortu ſ; occa
ſu laudandũ. Multa cadũt int̃ calicẽ ſupremaq; labra
¶ Theo. Tẽpus ne i his ꝯſumpturi eſtis? Quid vobis
cũ hoc i anilogio Theophraſtũ ne vidiſtis vnq̃z: q̇ tp̄is
ſumptũ precioſiſſimũ appellat. Ergo ad rẽ ipſaz ꝑgito
te: grãmaticã primũ deinde ceteras ex ordie diſciplinas
abſoluturi ¶ Ariſ. Id mihi q̃z edepol i anio eſt vt ordo
in p̄mis obſeruet̃ q̊ nihil potuit hũanis negocijs opor-
tunius et ad euitandã ꝑplexitatẽ accomodatius offen-
di Quapropt̃ ordinẽ ſp̄ amaui ¶ Chi. Nimirũ: ordina
rius hõ es. Tu igit̃ ariſtobole cui p̄ma loquẽdi copia de
creta ẽ impugna ⁊ quã inſtituer̃ accuſationẽ ꝓpane.

Ca. primũ de grãmatica

ARiſtobolus Grãmatica quãti facunda ſit: ex eo
dilucide claret: q̃d ad bñ b̃tẽq; viuendũ haud q̇ꝑ
piã h; pẽſi: cũ circa ſolius v̇ſetur ligue latine cognitiõez
¶ Chi. Ego te falſa loquutũ non magno negocio con
uincã. Dixiſti eni nihil ineẽ ad bñ b̃tẽq; viuendũ vtilita
tis grãmatice. cũ abſq; ea clariſſimorũ virorꝝ volũia: in
q̃bꝰ optia ꝓ ꝯſectãd̃ v̇tutibꝰ tradũtur p̃cepta: neq̃ant
itelligi Quorꝝ noticia ad morũ emendationẽ plurimũ cõ
fert Sine grãmatica ꝓfecto nec hiſtoriographos ꝑcipi
es maiorũ gloriã ſapia fortitudineq; domi ⁊ militie par
tã ꝯmẽorantes Que ſi a iuuenibꝰ legãtur: i eorũ ais acu
leos q̊ſdã atq; ignes ⁊ ſtimulos ad capeſſendas laudis
ſtudio v̇tutes reliquũt. Hoc cie nullius ẽ ad felicit̃ viuen
dũ pẽſi. Nec tu grãmaticã cuiꝰ fructũ ⁊ vtilitatẽ iã au-
diſti i ſola ligua v̇ſari latia temere credas Preter̃ grecã
orõez ex q̃ veluti fonte q̃dã ameniſſimo ⁊ vberrio latini
tas nrã emanauit. Quocirca ſine grecarũ lrãrũ ſcia oẽz
grãmatice noſtre rationem nouerit nemo ¶ Ariſ. Tu er

go grãmaticã latino grecoq; ſermoni cognoſcẽdo ꝓdeſ
ſe dicis. cum tñ pleraq; in ea tradant̃ q̃ ad rite loquendũ
parũ ꝯferre videntur. Fit eni de diptongis: de aſpiratõe
de cõſonantibꝰ: deq; ceteris litterarꝝ generibus: ⁊ alijs
quibuſdã notis mentio: quibꝰ nihil ineſt: ad exprimen
dam ꝯgruo ſermone animi ſententiã: momenti ¶ Chi.
Haud ſcite arbitraris: ſi ea que cõnumeraſti nihil habe
re viriũ ad bene loquendũ exiſtimas. Diphthõgorꝝ eni
aſpirationũq; noticia: cũ ad cognoſcendas in ꝓferẽdo
ſyllabarꝝ q̃ztitates: tũ ad recte ſcribendũ eſt nccãria Pre
terea opepreciũ ẽ noſcere cuiuſlib; littere naturã Nõ eni
ad latie loquendũ e veſtigio int̃ grãmatice p̄mordia euo
lamꝰ. S; poſtq̃z lrãrꝝ p̄mo: deinde ſyllabarꝝ dictionũq;
vi calrueriꝰ tandẽ ad orõez q̃ſi gradibꝰ q̇buſdã aſcẽdit̃.
Nã ſunt puerorꝝ igenia vaſis iſtar ſtrictũ hñt̃ orificiũ
in q̊d nõ vno ipetu ſ; paulati liq̃r igredit̃. Sic ſenſu; eru
diri iuuenes oportz: eaq; ſola edoceri ꝑ q̃ pedetentim ad
recte loquendũ ꝑuenit̃ ¶ Ariſ. Quid ais? Nõ eni ita pu
eri nri inſtruũtur: tradunt̃ eni eis regule mõrꝝ ſ̄cãdi: q̃ a
ꝯſequẽdi latini ſermõis vtilitate tm̃ abeſſe vident̃: quã
tum a fertilitate fructꝰ ꝓducendi harena feraci agro ſa
ta ¶ Chi. Multa q̊z alia fiũt minꝰ vtilia ⁊ hoc plerũq;
fieri ꝯſueuit: q̃ propt̃ talis etiã: quã exp̄ſſiſti: cõmoditas
ſeq̃tur. Meo igit̃ iudicio vanitas quedã eſt. ⁊ iuuenilīu;
ingeniorꝝ deſtructio: i modis ſ̄cãdi: quorũ fundam ẽta-
lis cognitio philoſophũ req̃rit: inutilit̃ occupari. Itidẽ
nihil ad grãmatice finẽ attinere puto: ſ; tp̄s p̃cioſiſſimũ
ꝑdi puerorꝝ igenia ꝯſumi ⁊ ad altiores ſcias inepta red-
di auſim certo affirmare: dũ a p̃ceptoribꝰ: q̇ viros grã
maticos ñ legerũt: poetas ⁊ oratores ignorãt. nec ꝓ ig
nauia ſua: q̇cq̃z legũt aut diſcũt ad iuuẽtutẽ inſtituẽdaz
niſi ea: q̃ ipi q̃ndã a ſuis mgris audiuerũt: adhuc i tãta
ꝓbatiſſie grãmatice vbertate: vetꝰ illa barbaries ⁊ hor
rida doctria diſciplis ꝓpõit̃ Eos p̃ceptores noto: q̃ ina

nes textū ꝯtiuuatōs ⁊ fictas ordis ipſius rōes exagge
rāt Varias ꝟſiclōꝝ Alexādri Galli inꝑtatōs adducūt
oīm diuiſionū ſufficiētias excogitāt. Inutiles ac obſcu
riſſimas regiminū vires: q̄ a puerꝭ intelligi neq̄unt: coa
ceruāt. Inextricabilē q̄nqꝫ figuraꝝ labyrinthū ſtruunt
antiq̄s illas diſſenſiōes ⁊ āxiomata ꝑdicant: de vtio. de
ꝟbis ipſonalib⁹. deqꝫ gerūdijs. Taceo de ꝓlixa ⁊ tortuo
ſa tꝑaliū donati traditōe Taceo de ꝑplexis ipedimētoꝝ
alexādri ābagib⁹: deqꝫ īfinitꝭ dubitatōib⁹: q̄ tū in dona
to tū i alexādro cū lōga mltāꝝ argumētationū ſerie ige-
nijs puerilib⁹ iculcāt: adeo vt cū trib⁹ luſtris adoleſcēs
gymnaſia coluerit. intꝛogat⁹ quidnā eū docuerit ꝑcep-
tores reſpōdeat: ābas alexādri ꝑtes. Inī fit ⁊ vt nōnulli:
q̄ apd̄ noſtrates phie mgri nūcupanꝭ) cū achadēmias
exeūt: ⁊ ad cetū vocanꝭ ꝑitoꝝ: neqꝫ latine loq̄ norūt: neqꝫ
carmia cudere: nec eplās cōponere: nllās hiſtꝛias recē-
ſere: neqꝫ d̄ moralib⁹: neqꝫ nature myſterijs diſſerere. q̄p
pe q̄ oēz etatē i ꝟcādi modis: ⁊ noīm q̄ditatib⁹: ⁊ ꝑplexi-
is vniuerſalib⁹ ⁊ ceteris id gen⁹ vanitatib⁹ ꝯſumpſerūt
ſeq̄ꝫ illd̄ ciceronis: vt dimidio ſtultitiores redeāt q̄z ac
ceſſerint. His igiꝭ doctris inanib⁹ ineuntē etatē nobileqꝫ
iuuentutꝭ decus. cū occupari. tum deſtrui magna mihi
ſtulticia magna dementia viſa eſt. preſerti cum breuiſſi-
mū viuendi ſpacium humano generi natura indulſerit.
Nā nec ille mihi ſatꝭ prudens videꝭ. q̄ vbi trito ⁊ cōpen
dioſo itinere ꝓficiſci poſſet. viam deligat difficultatib⁹
multꝭ impeditā atqꝫ ſalebroſam. Nec ille mihi ſatis peri
tus videtur ꝑceptor. qui adoleſcentū ingenia: multo ſu-
dore: ꝑplexis dogmatib⁹. imbuere conatur. cum itidem
ſimplicibus quibuſdā traditionib⁹ (que minime vel dif
fidentiā vel faſtidiū pariunt) queat efficere. ¶ Ariſ. Ve
ra te loquutum conijcerē. ſi grāmatica mihi ꝓbata vi-
deretur Sagaces eni itali plerumqꝫ his difficultatibus
omiſſis. breuiorē ſalubrioremqꝫ ſuis adoleſcentib⁹ grāma

ticam tradunt. Qui vſqꝫ adeo creſcunt. vt quatuor vix
luſtris tranſactis. in ſublimiorū facultatū doctores eua
dant. Sed ſi vanitatē lrāriam pondero. nō poſſuz has
ineptias grāmaticelloꝝ nō vehemēter laudare. quippe
quibus eſt ad eruditionē differendā impediendamqꝫ ac
comodatius nihil. Profecto ſi a ſummo illo reꝝ oīm pa
rente ſcientiaꝝ ſtudia mortaliū ingenijs collata fuiſſent
arbitrarer a plutone infero ad conculcanda lrāꝝ ſemia
hos inexplicabiles et intricatos errores abs te cōnume-
ratos rurſus nobis inditos eſſe. Sed quanā etate acci-
piendā credis imbibendāqꝫ grammaticā ¶ Chi. Tene-
rioribus ꝓfecto annis danda eſt grāmatice opera. qui-
bus floret viuaxqꝫ eſt induſtria. ⁊ ea que ꝑcipit firma te
naciqꝫ retinet memoria. Hinc horatianū illud non illepi
dum Quo ſemel eſt imbuta recēs ſeruabit odorē. Teſta
diu Quoniā adeo nos grāmatice doctos eſſe oportet:
vt nunq̄z ex ingenio elabatur. Idcirco vt ei ſtudeamus
iuuenes conuenit ¶ Ariſ. Sed ego ſenes quodā in grā-
matica conſpicio verſari. ¶ Chi. Ne mirere. Ea eni ſi-
cut adoleſcentibus vtilis: ita iucunda ſenibus debet cē-
ſeri Nam adulti (ſi quando a grauioribus ſtudijs ani-
mos remittunt) interdū cum grāmatica ludunt: quem-
admodū emeriti milites et veterani: quos admodū iu-
uat certaminū priſcoꝝ meminiſſe. Et o vtinā litterarū
neſcij vel ſenes tandē in grāmatica verſarentur. Sꝫ cū
id negocij in decrepita primum etate ſuſcipere volunt.
Languet ingeniū: remiſſis eius viribus ꝑ incōmoda ſe-
nectutis. Indignātur tunc: qū quin poſſent littere ſapi
unt. Ductis quidē ſera penitencia nihil ſpei reliquū eſt.
Dum eni ſtudio locus erat ⁊ facultas. dū liberaliter ad
ꝓficiendū amici ſuffragia conferebant. dū florida etas
ingeniūqꝫ acre ſatis magno eruditionis conſequēde ad-
miniculo eſſe potuiſſent. nihilqꝫ illis deeſſe videreꝭ. ipſi
ſibi defuere. Igitur vos hortor (o adoleſcentes quib⁹ in

tegri ſunt capitꝭ nerui) teneros annos in grāmatica cō
ſumite. ad altiora creſcendo ꝑuenturi. cum etas maturi
or aduenerit. ¶ Ariſ. Putaſne habere momēti quippiā
ad altiores doctrias grāmaticā: ¶ Chi. Etiā. Nā qs
eſt ſenſibus adeo obtuſis. vt hec ſe lateāt? Grāmatica
ſane ad omnia ſcientiarū genera iter ⁊ aditū pandit. Ab
ea faciat exordiū neceſſum eſt. qui litteris vult erudiri.
adeo ꝓfecto. vt qui in ea claudicarit. ſibi ad ceteras di-
ſciplinas iter precluſerit indubitato. Quocirca cū pleri-
qꝫ hanc artē incuria quadā non plene cognitā p̄tergre-
diuntur. multos in poetis oratoribuſqꝫ interpretandis
errores quotidie inſurgere ſentimus. Unde inter doctos
non merito recenſeꝭ. qui non magnā huic diſcipline im-
penderit curā ¶ Ariſ. Ego circa nominū orōnumqꝫ cō
trouerſias etatē terere ſꝑ improbaui ¶ Chiron. Hocci-
ne improbas qđ alioqui preſtātiſſimi egere viri ¶ Ariſ.
Cedo q̄ ſint qui ex grāmatice doctrina ceterꝭ preſtiterit
¶ Chi. Marcus varro eruditiſſimus. qui ceterorū faci
le princeps eſt. Iginius quoqꝫ multi nois rome claruit.
Didimus alexādrinus. qui a macrobio omnibꝰ grāma
ticis prefertur. Nigidius figulus. quē A. gel. poſt marcū
varronē oīm doctiſſimū putat collocandū. Ualerius ꝓ
bus ſua etate preſtantiſſimus. et ceteri pleriqꝫ quorū A.
gel. facit mentionē. ¶ Ariſ. Sʒ quā laudē reportarunt
¶ Chi. Immortalem tranſmiſerūt eni ad nos ingenij
ſui q̄ de grāmatica ſcripta relinquerunt monumēta vt
poſteritas eruditior eſſʒ ¶ Ariſ. Uiri ꝑ iouē glorioſi qui
ſeſe vitāqꝫ ſuam et omnē operā humili rei vtpote gram
matice: qua pueri aluntur: dedidere. Uiri inquā preſtā
tiſſimi. qui vergentes in veſperā. grāmatica quaſi lacte
foueri nō erubuerūt ¶ Chi. Deſine hos maledictis ince
ſſere. quibus ipſe dignus es. q̊d ſi ꝑges ¶ Theo. Tempe
rate vobis ab iīuria. ſcituri non cōuitijs ad decertandū
opus eſſe. ſed modeſta orōne. Probris eni lites creſcunt

non dirimūtur. Ut igiꝭ cepta ꝓſequamini. Chiron Ari-
ſtobolo reſponde humilē eſſe grammaticā contendenti
¶ Chi. Is quidē vir bonus humilē eſſe grāmaticaʒ ar
bitratur. qđ ſit annis teneris ꝑcipienda. Circa quā plu
rimi grandes etate et qui ſe doctos exiſtiari volunt titu
bant atʒ vacillant. corruunt vero interdū. Puerꝭ quidē
eis initia quedā tradūtur Sed qui volet om̄e grāmati-
ce noſtre fundamentū ab origene ipſa repetere: greca lĩg
ua edoctus eſſe debebit. Uidiſſe itē legiſſeqꝫ multa orato
rū poetarūqꝫ volumia: quorū tantū eſt pelagus: vt ad
ea viſenda vix homis etas poſſit ſufficere. An credis ea
om̄ia ineuntē etatem apprehēdere poſſe? que vix tantil
li doctrinarū capax eſt: quo ad latini ſermonis vſuʒ ꝯſe
quendū aliqđ iter breuiuſculū ingrediamur. Elabora
runt hi viri celeberrimi ꝓ poſteris: qui vt cuncta q̄ hinc
inde reſperſa nullo ordine vagabanꝭ ꝯgnitu faciliora eſ
ſent: ea colligentes lr̄is mandauerūt. Neqꝫ in eo ſolo v̄-
ſati ſunt. Nam ⁊ alijs quoqꝫ rebꝰ ⁊ diſciplinis incubue
re. Nec rep̄hēſione vacaret is qui tēpus quod in altio
ribus litteris conſumendū eſſet. in ſolius tereret grāma
tice ꝯgnitiōe. Ridiculū eſt eni fundamentū iacere. ſi nul
le deſuꝑ ſtruantur edes. ¶ Ariſ. Multa que a ſemita ve
ritatis aberrāt dixiſti. que huic adoleſcēti relinquuntur
diſcutienda. Sed (ſi placet) finē ducendi iam de grāma-
tica facturi ad dialecticam ſermonē dirigamus ¶ Chi.
Hoc mihi cordi eſt Nā vt vides hore labūtur. ⁊ nos ho
die diſceptationē omnē finire deſideramus.

Capitulū ſecundū d̄ logica

Riſtobolus Dialectica garrule cuiuſdā loquacita
tꝭ magiſtra: nihil vel minimū in ſe habʒ vtilitatꝭ
Quod ſi quippiā frugi eſſe tibi videꝛ: cedo. Scio eni te il
lam: ſed errore ductū: magnope laudaturū. ¶ Chi. Ni
ſi temerariū bonaꝝ artium hoſtem ⁊ violatorē te velles

Linguā ꝯtineres: rabida ora ꝑcluderes: nec has inanes
ꝯtūelias i logicā euomeres: ꝑ quā veritas inueſtigat̃ et
exq̄ritur: q̄ quāto melior eſt: tāto hec diſciplia preſtātior
¶ Ariſ. Tu ne ſentis ꝑ logicā verū indagari poſſe. Id e-
go minime crediderī. Putaſne dū dialectici noſtri ſortem
currere ꝛ platonē balbuciūt diſputare: ad hoc niti vt ve
ritas eluceſcat? ¶ Chi. Ita ſane: ¶ Ariſ. Logic⁹ ne ſyl
logiſtice argumētando ꝓbare p̄t ſortē currere: ſi q̇eſcat
idē? Qd̄ ſi currat: q̄d ꝓbatōe op⁹ ē ¶ Chi. Quā fortiter
ſtrēnueq; oppōis. Nūc ſcio q̄ vir ſies. Nec ſphynx nec
edippus hec tua diſſoluet argumēta. Tu dialecticꝭ pla-
nū ꝛ ſimplicē v̇borū i argumētando vſuȝ ip̄ropare vide
ris: q̇ nō v̇bis ip̄is exornādis: q̄ trāſitoria ſunt: ſȝ inueſti
gande v̇itati ꝑenni rei intendūt. At q̇s tenui adeo viuit
induſtria: modicaq; ſupellectili rōis: q̇ ex falſis v̇a poſſe
reddere logicū ꝯtēdat. Niſi forſitan ꝑſuaderi tibi ſinas
te occluſis palpebris videre: aut ſimile q̇ppiā abſurdū.
Nō igit̃ ad hoc laborat dialectica vt falſuȝ temere cone
tur aſtruere. Solius eni v̇itatꝭ cognitiōi dedita: definire
q̄rere: rn̄dere. a falſis v̇a diſcernere: ſubtilib⁹ q̄buſdā ar
gumētis ꝛ diſputatōib⁹ edocet. At q̄s eis orōes humilis
et abiecti ſtili obijcis: exēpla ſunt. ¶ Ariſ. Profecto neq;
grauia: neq; venuſta: neq; iucūda: neq; vlla ex ꝑte bona
¶ Chi. Nō refert q̇b⁹ aut q̄ȝ exq̄ſitꝭ v̇tare v̇bis: ſi mō
res quā doces ꝓſpicua ſit ꝛ vtilis. Nā illis tranſmutatꝭ
ad quācunq; voles materiam logicam accomodabis.
¶ Ariſ. Nondū: mehercule: ſatꝭ intelligo: que poſſit ex
dialectica v̇itatꝭ cognitio haberi Nā qd̄ oculis eſt ſub-
iectū. illd̄ ꝓculdubio ſit ne verū an id mi⁹ videm⁹. Quid
igitur logice ad indagandā veritatē egem⁹ patrocinio.
¶ Chi. Hec impitorū eſt opinio: neſcientiū pleraq; ocu-
lo exteriori nō cerni. Ad illa indagāda recurſus ē ad mē-
tis oculū ꝛ logice acumē faciendus: vt ſubtilis argumē-
tatiōis cuiuſdā ſolertia cognoſcat̃. qd̄ a dialectice ignaſ

ro ꝑcipi nō potuiſſet ¶ Ariſ. At q̇d ꝓſunt ſophiſtice il-
lationes ꝛ argutiole quedā futiles atq; ꝑplexe? Amphibo
logie q̄ȝ q̄s oēs illi dialectici aucupant̃ ¶ Chi. Hec ꝓfe-
cto ꝛ ſi ad v̇itatē inueſtigandā nō multū emolumēti cō
ferant: cautū tn̄ quē efficiūt ne q̇ errore labi: ne fallaciarū
laq̄o irretiri poſſit ¶ Ariſ. Quinimo ea tendūt occulta re
tia: ꝛ tandē iplicant ¶ Chi. Sȝ q̇ſnā? nō alios credo p̄-
terq̄ȝ logice ignaros: q̇ facile ſeducūtur. Ad quēcunq; vē
torū afflatū vel tenuē ſe ꝯuertunt: ꝛ q̇dāmō excecati ve
rū nequeūt ītueri Preterea he captiōes etſi aliū nullū cō
ferrēt fructū: exacuūt tn̄ induſtrias adoleſcentiū ¶ Ariſ
Haud ꝓbe: cū eni in falſo v̇oq; diſcernēdo eque ac nihil
ꝓſint: nec ad augendā ingenij acrimoniā q̇cq̄ȝ i ſe pēſi
hn̄t. Qui potius diſturbāt atq; corrūpunt mētes: q̄ȝ qd̄
eaſdem reddant exercitatiores aut politiores ¶ Chirō
Quidni? Relinquant̃ ille argutiole q̄s dicꝭ eē igeniorū cor
ruptrices: an logicā ipſam credis ideo floccifaciendam?
¶ Ariſ. Relinq̄ntur. Nā p̄t induſtria: vt fiat acutior: ꝛ
alijs rebus intēdere: ex quib⁹ amplior emanat vbertas.
¶ Chi. Nō tn̄ logica ip̄a: cui⁹ i v̇itate inueſtigāda cō-
moditas claret: eſt explodēda. Num tu cenſes ei cognoſ
cende incūbere opeꝓretiū eē? ¶ Ariſ. Quid mihi cū dia
lectica? q̄ nihil ꝓmouet Si ei ſeculares ciuileſq; reſpicias
honores ꝛ dignitates atq; fortunas: logicā videbis eſuri
entē: p̄ forib⁹ ſtantē: ꝛ mendicantē: Si diuia pōderes ni
hil i illis dialectica iurꝭ hȝ: p̄terq̄ȝ qd̄ theologiā q̄ſi pedi
ſſequa comitat̃. Si mores hoim attendas: nullū gen⁹ ē
dialecticꝭ liguatius. Garriūt: clamāt. rixātur: balbuciūt
obiurgātur totū diē: ſuꝑ vno forſitā v̇bo qd̄ vicioſaȝ n̄
valet nucē ¶ Chi. Cōmemoras logicorū q̄ȝpluriās inſo
lentias: v̇borū rimas atq; ꝓfluuia q̇b⁹ pleriq; fatiſcūt: q̇
ꝯfidētia clamorꝭ v̇itatē ipugnant: q̇cq̄d ꝓbare neq̄unt
ꝯtētioſe loquūtur. Sȝ eiuſdē morib⁹ nō ſunt oēs. Qui
eni modeſto tꝑatoq; ē ingenio: illd̄ petulantie ꝛ loq̄cita

tis vitiū amoliri ſtudet, magiſq; auſcultare alios: q̄ȝ ab
his deſiderat ſe audiri. ¶ Ariſ. Rar admodū ꝛ phenice
inſtar illud dialecticorū genꝰ viuit in terris. Nam q̄ lo-
quacitate ſua ceterorū aures plus opplere p̄t: hic docti-
or reputat̃ ¶ Chi. Logica aūt in ſe optia eſt q̄ ad inda-
ginē veritatis Ideoq; illi plurimū inſudandū. ¶ Ariſ.
Hi aūt peſſime arbitror: q̄ diutius in ea v̄ſant̃. ¶ Chi.
Non pōt ꝓfecto dialectice ois ratio pauc̃ annis plene
cognoſci. Req̄ritur ſedula ꝛ ꝯtinua exercitatio. Ideoq;
diuturnū in ea tp̄is eſt terendum ¶ Ariſ. Plurimū ab-
erras. Nā quid in ea re oēm etatē ꝯſumere ꝑgimꝰ: que
modicū affert emolumēti. Nō iubemur eē tanta tp̄is ꝓ
digalitate: vt ei inutilia impēdamꝰ. melioribus poſtha
bitis atq; neglectis. Nam ſocrates naturā incuſare ſole
bat: q̄ cū multa eſſent ꝑoptima q̄ hominē ſcire oporte
ret Ipſa veluti parca ꝛ tenax exiguū ac breue hūano ge
neri viuendi ſpaciū decreuiſſet: ceruis vero anguibꝰ atq;
cornicibꝰ diuturnū: q̄ vtpote aīantia bruta: rōne caren-
tia nō egerent Dialectici v̄o nō ꝯſiderātes humanā ſor-
tem: ꝛ precipitē cui noſtri curſuȝ: quāq; ſubito ꝛ repenti
no momēto tres fatales ſorores ſuū explere cōſueuerunt
officiū: in his vanis tranſigunt etatē. Cū hoc paruo tē
pore quo nobiſcū vita manſura eſt: melioribꝰ incūbere
conueniret. Quorū nec minimā partē hois etate appre
henſum iri poſſe veteres exiſtimarunt. Hinc Socrates
ille magnus phūs cum iam ſeniū attigiſſȝ. habereturq;
totius grecie lumen: hoc vnū ſcire ſe faſſus eſt: q̄ ſciret
nihil. Vir tantꝰ q̄ preſtabilioribus ī vita ſtudijs operā
dederat: ſe ignorantē dicere n̄ dubitauit. At logici noſtri
q̄ in humili q̄dā ac mīme vel vtili vel iucūdo lrāꝝ gene-
re v̄ſant̃ nec vel ſero ad ſanitatē reuertunt̃. Fit hoc quia
oīm habere noticiā ꝯfiteri ſe nō erubeſcūt. ¶ Chi. Eſt
hec arrogantie ꝯſuetudo dialecticis q̄buſdā indita: at n̄
oibꝰ, vt memoraui Nec ego ſane ꝓbauerim vnq̄ȝ aſſiduo

dialectice iſudare. Debitū tn̄ obſ̄uari modū oportet: ne
oīno dialectica p̄tereat̃ icognita Nō ei res talis ē q̄ negli
gi ſit digna ¶ Ariſ. Huic tu opinioī innitere: mihi v̄o lō
ge aliō videt̃: vtcūq; tn̄ ſit: opꝫ ire diſceptatiōis finē: ꝛ vt
ꝓbe ſenſerit itelliges Iā aūt ad rhetoricā nrā ſe altcatio
ꝯuertat ¶ Chi. Id mihi quoq; libet. Perge.

Ca. tercium de Rhetorica

ARiſtobolus. Rhetorica: q̄ inanes quaſdā ac mi-
nime ad rē ꝑtinētes orōni phaleras addit: niſi abij
ciatur: prſus ē grāmatica explodēda ¶ Chi. Quāobrē
edic ¶ Ariſ. Cū ei ad exprimendū ꝯgrua orōe aīi ꝯcep-
tū grāmatica ſufficiat: q̄d rhetorica egemꝰ? Q̄ ſi miꝰ
ad hōc ſufficit: q̄d igit̃ illā tātope laudaſti? Alterā ergo
ſuꝑfluā dicas oportȝ ¶ Chi. Mīme: ſunt eni ꝑq̄ȝ vtiles
et necc̄arie vtreq; Igit̃ q̄ alterā credis abijciendā: erras
vehement̃. Non eni int̃ grāmaticā ꝛ rhetoricā ſelectiōeȝ
facis vllā: cū illā ſimplicē recte loquēdi artē doceat Hec
v̄o nō rite mō ſ; ꝛ venuſte: grauit̃: coploſe: accomodate-
q; de q̄cunq; re diſſerēdi ſciaȝ tradit. Grāmaticaȝ tn̄ rhe
torice opitulari nō inficias ibo. Nā niſi ea futuri orato-
ris fideliť iecerit fundamēta: q̄cq̄d edificarit collabetur
¶ Ariſ. Sȝ nondū edepol intelligo hanc diuiſionē: ambe ꝓ
fecto loqui docēt Eſto etiā q̄ oratoria: grauit̃: eleganter
cōpteq;: vt ais: efficere itidē nos inſtruat: q̄d hoc tn̄ in ſe
ꝯtinet momēti Nam eque ꝛ melius intelligi potes cum
ſimpliciť loquer̃: ac ſi id cū maxio facias v̄boꝝ ornatu
¶ Chi. Veꝝ nō adeo ad ꝑſuadendū ſim efficax futurꝰ.
vbi abiecto gn̄e orōis: q̄ nullis viribꝰ ſubſiſtit fuero cō-
tionatus. Q̄ ſi diſertꝰ rhetor exiſtā: facile te vel reniten
tem in ſn̄iaȝ meā abducā ¶ Ariſ. Credisne qn̄ ſies facū-
cundus: te orōne tua etiā quantūcunq; venuſta. diluci-
da: et ſuaui mihi quod recuſarim antea ꝑſuadere poſſe.
¶ Chi. Ita quidē exiſtio: per eloquentiā eni truces vul

tus: rabida ora: ſcintillantes furore oculi: manꝰ etiā ad
cedem armate: feroces iracūdia ⁊ crudelitate aīi ad mi
ſericordiā qnīqꝫ cōmoueri ambigit nemo. ¶ Ariſ. Quiſ
nam tāte temeritatꝭ ⁊ audacie q̇ furori abs te cōmemo-
rato ỽbis obuiam eundū arbitreť: quē ego vel ferro ſe-
dari poſſe diffiderem. ¶ Chi. Audentes fortuna iuuat.
ſed aduerte queſo q̄d de. M. Anthonio ſummo Rheto-
re traditū inuenitur: et te ſi habueris fidē opinio iſta: ꝑ-
tinax oino eē velis et obſtinatus: derelinquet. Ad eum
eni obtruncandū a ſeuiſſimis ducibus romanis Mario
et Cynna cruorem ciuilē paſſim deſiderantibꝰ crudeliſſi
mi ſatellites tranſmiſſi adeo ſermone eius ſunt obſtupe
facti: vt diſtrictos iam et ad feriendū vibratos gladios
vaginis omi cruore vacuos remiſerint ¶ Ariſ. Non ſa
ne multū eidē hec ꝓfuit eloquētia Nihilomagis eni ce-
dem euaſit. Nā illico a P. anthonio eſt occiſus ¶ Chi.
Sꝫ is in ambitu exꝑs anthoniane vocis māſerat. Qd̄
ſi audiſſet. manꝰ forſitan innoxias ꝯſeruaſſet. Multū
igitur ad demulcēdas hoim aures ꝓdeſt rhetorica ⁊ orō
nis venuſtas ¶ Ariſ. Immo vero magꝭ ad id arbitror
cōducere blandiloquā ⁊ ſuauē quandā facundiā a natu
ra inditā: q̄ꝫ vlla oratorū elegātieqꝫ p̄cepta ¶ Chi. Plu
rimū ſane hoc etiā ꝯfert: ac neccārio ad rhetoricā reqrit.
Nā ſi naturales deſint ingenij corꝑiſqꝫ dotes: ſi viuax
induſtria: ſi ſonora vox: ſi ligua in oēm motū expedita.
ſi ad hominū mentes emolliēdas affabilitas quedā: et
ỽboꝝ illecebre: q̄ nature mūera ſunt ꝓpria: inuanū ni
fallor: laborabimꝰ ꝓ ꝯſequēda facūdie laude ¶ Ariſ. Sꝫ
nōne fuere plurimi: q̇bꝰ ea licet adiumēta defuerint: ſum
mi tn̄ rhetorici euaſere: Nā demoſthenes q̇ p̄mū ſibi in
ter grecos. oratores locū haud iiuria vēdicauit ingenio
tardiore: voceqꝫ nec apta: nec iucunda: nec volubili. nec
ſonora tradit̄ fuiſſe Primā eni rhetoris lrāꝫ ꝓferre nequi
uit. At fuit ab oibꝰ eloquētie maxie laudatꝰ ¶ Chi. Ita
eſt vt ais: fuit eni aſꝑitate vocis nimia: ⁊ lingue difficul
tate: ꝫ q̄ nīnꝰ ea ſibi ad oratoris munꝰ exequendū obſta
culo forent: elaborauit: ⁊ hec naturalia vicia emēdauit.
¶ Ariſ. An tu credis quēpiam que a natura inſita ſunt
diligentia ſua: etiā quantūcunqꝫ magna: tollere poſſe:
Natura eni in bonā mala tranſmutať nunq̄ꝫ: cū ediuer
ſo fieri ſoleat ¶ Chi. Ita exiſtio. Demoſthenes eni quā
rhetoris lrāꝫ ꝓnūciare denegāte natura neq̄erat: inſertꝭ
ori lapillis facillimā reddidit expreſſione. vt cū incontio
nem veniſſet: ore vacuo expeditius loquereť. Fuit ⁊ tāta
vocis exilitate: vt vix audiri poſſet: in magno preſertim
fluctuantꝭ populi tumultu: quā breui adhibita oꝑa ita
emēdauit: vt auditoꝝ auribꝰ eēt grata vehemenť. Mul
tos eī qui de eo legunť ſuſcepit labores ¶ Ariſ. At q̇s tā
ſtolido amēteqꝫ eſt ingenio. q̇ ob hanc vnā artē ꝯſequē
dā: neglecto in altioribꝰ diſciplinis ſtudio: tot ſuſcipiat
ſollicitudies et curas: ¶ Chi. Quis hoc ſuaſit: Num
ego: Cetera ꝓfecto ſciaꝝ genera p̄us noſſe oportꝫ omīa
q̄ꝫ ꝑfectus dici orator merearis. Nam ex multarū rerū
cognitōe oratō redundat. adde q̄d ſit etiā quis quantū
cunqꝫ doctus. niſi calleat rhetoricā. haud facile inť eum
et imperitū diſcernes. Qui eni ea que didicit accomoda
te comptequꝫ in lucē neq̄t ꝓferre. is et imꝑitꝰ videť. ⁊ cete
ris q̄ in anīo ſunt ſignificare nō pōt. Huic de quacūqꝫ re
ſiquando ap̄d p̄ncipes vel alios q̄ſlibꝫ eſt ꝯcionandū.
ieiune loq̄tur. nec pōt q̄d delectet aut cōmoueat audito
rū anīos q̇cq̄ꝫ in mediū afferre Ideoqꝫ cū oratoria omī
ſciaꝝ generi ornādo ꝓſit. ſtudiū eius eſt inťmittendū nū
q̄ꝫ ¶ Ariſ. Quid ais: Cetere quidē ſcie ipſe ſibi ſufficiūt.
Nō igiť eas rhetorica ſuppleri opus ē ¶ Chi. Quis ne
gat oīs eē ſatꝭ ꝑfectas ¶ Si tn̄ rhetorice ſplēdor nō ad
iungať. in tenebris deliteſcere videbūtur. ſublata ſane vi
eloquētie. nihil tā excellens. magnificū. ſpectandū. egre-
giū. preclarūve quin ſubito deficiat. Ideoqꝫ rhetorica di

ſciplina flores q̇ſdā ⁊ frondes artib⁹ ceterꝶ ꝓducit. qui-
bus ornēt atꝫ veſtiāt fruct⁹ earꝫ. Jllis eni ſi careant. nec
vñ: q̇s ꝑturiunt: fruct⁹ venuſtent roſas nec vñ tegant.
folia habeant. i decore ꝑfecto et a vi tempeſtatū minus
tute videbūtur. ❡ Ariſ. Sic vt audio ſolis ornādis arti
bus aliȷ̄s rhetorica ꝯuenit. ❡ Chi. Non hec ſola eſt cō
moditas. Sunt eteni cetere q̄s memorāui ❡ Ariſ. Cedo
quenam? ❡ Chi. Ad demulcendas aliorū aures. ad fu-
rorē placandū. iraſqꝫ mitigandas: et mentes hoim ꝑ li-
bitu nrō regēdas. ad flectendū ſeueritatē. ad ſuadendū
cū effectu diſſuadendūqꝫ et ad ea q̄ expoſcim⁹ obtinēda
q̇s ambigit eloquentiā plurimū afferre momēti ❡ Ariſ
Refers magna. Attamē q̇s mihi ꝑſuadebit ea: q̄ exitio
capiti meo ꝓuidero futura: vt capeſſaꝫ? Num orator?
❡ Chi. Perſuadebit Sapiētiſſima ei athenarꝫ vrbs pi-
ſiſtrati: q̇ dicendo multū valuit: orōe capta. ſeſe ei impi-
umqꝫ ꝑmiſit. libertatiqꝫ ꝓtulit ſeruitutem. Nec obſtitit
Solonis amātiſſimi patrie ciuis cōcio ſaluberrimā. Peri-
cles etiā eiſdē athenieſib⁹ orōe ſua iposuit ſuitutꝶ iugū.
❡ Ariſ. Sic mediusfidius officit eloquētia Jlli duo eni
q̇rꝫ es recordatus ex arbitrio v̇ſati ſunt oīs: nec eorū ciui
bus ſuis ꝓfuit ſmonis dulcedo. et habitās dulcior i la-
bris lepor melle inacerbitatē patrie ē ꝯuerſ⁹ ❡ Chi. Jta
eſt ꝑfecto. illi tñ eloquētie ſue fructū ſatꝶ abundū retule-
re. dū que volebant. ſunt ꝯſequuti. Quapropt nō athe-
nienſibus. ſꝫ ipſi ſibi ꝯſuluere ❡ Ariſ. Explodēda eſt igi
tur oratoria? q̄ ciuitatibus liberꝶ erūnoſaꝫ qñqꝫ iſert rui
nā. Melius eſt eni eā ſciſſe nunq̄ꝫ ❡ Chi. Eloquētia nō
modo nō officeret. ſed etiā maximo eſſet emolimēto. niſi
eā aſſequerētur ſcelerati Nam ſiquis deprauata. impro
ba. factioſaqꝫ vita ſit. calleat aūt oratoriam. ingentē in
rempublicam calamitatem poteſt machinari. dum flu
ctuantis et mutabiles vulgi animos in ſpem nouarum
rerū erigere. dum in aliorū odia altos impellere. dū tur-

bulentiſſimas excitare ſeditōes: dū ſibi adſciſcere impro
bos ⁊ eos cōplices in patriā ꝯiurantes efficere pt. Quo
circa traditū aīaduerti: non tantā dare poſſe ſtragem
gladiū in manu furioſi poſitū: quantū nocet iprobi ⁊ in
ſipientꝶ viri eloquēs ligua q̄ ꝑnicioſiſſima q̄qꝫ incōmo
da molit. ❡ Ariſ. Ea nunq̄ꝫ exurgerēt: ſi oratorie tātorꝫ
ſcelerū cauſe dari opa deluȷ̄ſſet. ❡ Chi. Ea nūq̄ꝫ exurge
rent: niſi oratorie fieret abuſus Nō eni ſit res credo etiā
q̄ꝫtūcunqꝫ vtilis ⁊ hōeſta: q̄ intdū ipes ñ ꝓducat effect⁹
Qd̄ ſiq̇s rhetorica ꝓ v̇tute ⁊ ſapia vtat. multa ꝓueniēt
emolimēta. Ea eni q̇ floruerūt immortalē ſibi apd̄ po-
ſteros gloriā peperere. Vñ mēoria eorꝫ euo nrō adhuc re
cens eſt egregios i vita honores et mgrātus cū triūpho
geſſere: oratorieqꝫ vi freti ciuiū ſuorꝫ et reipublice incolu
mitatē ꝯſeruarūt. Que oīa luce clariora ꝯſpicies: ſi ve-
terū reuoluas annales: ⁊ que illi egregia edidere volumi
na reuiſas. ❡ Ariſ. Si tanta eēnt tamq̄ꝫ ꝓclara eloquē
tie ꝓmia ꝓpoſita: q̇s nō maiorē in modū cuperet eē ora
tor? q̇s ea ꝓmereri nō opepretiū exiſtiaret? At cū tanta
ſit rhetorꝫ paucitas: fit vt male cogar ſuſpicari: te ſcilicꝫ
oratoriā falſa laude cumulaſſe. ❡ Chi. Cicero ſane qui
his remūeratus eſt ꝓmȷ̄s primūqꝫ int oratores latinos
abſqꝫ vlla cōtrouerſia locū tenet hāc obrē paucos dicit
inueniri rhetores bonos: q̇d ex his maxie reb⁹ eloquētia
ꝯſtet: i q̇bus ſingulis nauare operā oib⁹ integrū nō eſt
Nemo eni poterit eē omī laude cumulatus orator: niſi
ſit oim artiū magnarūqꝫ rerꝫ ſciaꝫ cōſequut⁹ Ex q̄rum
peritia orō effloreſcit. Preterea nō omīb⁹ ꝯceſſa ſunt ea
nature munera: q̇bus ad oratoriā ꝑuenitur ❡ Ariſ. Jn
telligo q̄ꝫ deſipias: non eni hec eſt cauſa. Sꝫ q̇ cū nedū
inutiles: verū et ꝑnicioſos: vt ipe faſſus es: gignat effe-
ctus: nemo ſani capitꝶ huic addiſcende ſe accomodat:
nemo rebus q̄ nullius pōderis exiſtimātur: temere indu
ſtriam eneruat ❡ Chi. Num dixi q̄ ſit eius fruct⁹? Me

moꝛia tibi anguille inſtar labilis eſt. Tantiſꝑ ꝟboꝝ reco
lis donec ea deſierit ꝓferri. ¶ Ariſ. Quid mihi tarde me
moꝛie ignauiã obiȷ̈cis que vicio caret? Eſt eni in reꝝ hu-
manarũ: que caduca ſunt om̃ia: numero Sꝫ incipiam⁹
iam de aſtronomia ſermonẽ. Chyron. Pergito.

Ca. quartũ de Aſtronomia

Riſtobolus. Qui ſupra hominẽ aggredi aliq̃t p̃-
ſumunt: hi mihi delyrare videtur: dũ ea que hũa
ni virib⁹ ingenij a ſummo illo artiũ infuſoꝛe ſunt dene-
gata: temere aſſequi conãtur. Ex hoꝝ nũero ſunt aſtro
nomi: q̊ꝝ cura p̃cipua eſt ethera intueri ¶ Chi. Pꝛobe
ais: ſi aſtrono.miã mortales iduſtrie neruos excellere ar
bitraris. Cum diuinũ ſit in ea ꝟſari: nã numen ꝓculdu-
bio habet: ideoq; aſtronomie cultores diuini potius q̃ꝫ
hũani ſunt cenſendi. que in pꝛeclarã illam lucidiſſimãq;
celi domũ: tot lumĩarib⁹ oꝛnatã ⁊ aureis q̃ſi gẽmis pꝛe
fulgidam atq; diſtinctã a tenebꝛoſa caligine reuocat vi
ſum. ¶ Ariſ. Sꝫ ediſſere tu mihi: que tali crebꝛo celoꝛũ
aſpectui vtilitas ſubſit. Non poſſuꝫ eni adduci. vt cre-
dam quicq̃ꝫ habere momẽti ſuſcipe celũ ¶ Chi. Ad hoc
ſane ꝓdeſt vt ea que ſublunari globo ꝯtinentur inueſti
gare: fixas ſyderũ imagines diſcernere: et erraticas ſuis
locis noĩbuſq; deſignare poſſimus. q̊ effect⁹ naturales
futuriq; p̃noſticãtur euentus ¶ Ariſ. Si qui ea que vẽ
tura ſunt pꝛeuideant: ioui eq̃ ꝑentur Hoccine eſt aſtro-
nomoꝛũ commentũ: hec veſane cognoſcendoꝛũ ſyderũ
auiditatis cauſa? Pꝛoh pudoꝛ pꝛeſentia neſciunt: et ſe in
tromittere nõ erubeſcunt de nũciandis futuris ¶ Chi.
Niſi harũ reꝝ eſſes ignarus: modeſtius loquereris. Sꝫ
heus hec eſt moꝛtaliũ noſtri ſeculi conſuetudo: vt que ſe
latent: etiã ſi optima ſint: iudicent abſurda: et pꝛiuſquã
audiant: condẽnent. Tu naturales influxuũ ſuperioꝛũ
negas effectus. Conſtellationũ eni vis tibi eſt ignota:

quã ſolita petulantia ductus: commentũ dicis: cũ ea ni
hil ficti nihil habeat ſimulati. Om̃ipotens eni ille rerũ
omniũ parens optimus maximus: queãdmodũ in ge-
neſeos volumĩe traditur: ſtellas vt i ſigna eẽnt: creauit:
que quoniã nunc ꝓſperã nunc aduerſam. ꝓ cuiuſq; na
tura ⁊ qualitate oꝛtuq; ⁊ obitu foꝛtunã ꝓtendunt: ope-
pꝛetiũ eſt ea diſcernere. Aſtris eni q̊dammõ videbimur
dñari: dũ que nocitura ꝓſpicim⁹ caute declinam⁹: ⁊ que
cõmodo futura pꝛeuidemus: amplectimur pꝛudenter.
¶ Ariſ. Putaſne tutũ ſit eoꝛum verſucie mendacitatiq;
credere aures. qui pꝛeſagire futura ſpondentes: hoc ti-
bi aiunt periculi eſt timendũ: bellũ pugnans occidere.
Quid ſi declinaro certamen: et armis togam pꝛetulero
recuſaroq; rem in acie decernere ferꝛo? Quid ſi ante pꝛeli
um me deſtituat vita? qđ impoſſibile non eſt. Num et
tũc erit neceſſe me manus conſerentẽ oppetere moꝛtem?
¶ Chi. Multa quidem ſunt que ne quos minantur
ſydera maloꝛũ aculeos pungant: eſſe impedimento poſ
ſunt. ¶ Ariſ. Mentiuntur ergo aſtronomi: quiq; tan-
dem hi ſunt aſtrologi. Nihil eni inter eos intereſſe puto
quum illi ab aſtroꝛũ regula: hi ab eoꝛundẽ ratione ſint
dicti. Sed vtcũq; ſit: etſi ſelectõem quandã facere theo
logi conẽtur: mentiuntur. dum que futura vaticinant:
non eueniunt. ¶ Chi. Mentirentur ſi aliq̃d indubitato
et neceſſario futurũ ſponderent: qđ p̃caueri declinarine
non poſſet. Id artis huius ꝓfeſſoꝛẽ ſane mentis audies
polliceri neminẽ Quinimmo hi ſtellarũ curſus: et plane-
tarũ ꝯiunctiones interdũ ad certa diffoꝛtunia inclinari
nullã addẽdo necitatez ꝯcedũt Idoq; ſi ea q̇s p̃uiderit
auerti poſſe ¶ Ariſ. Quid putas ex ſydeꝝ curſu nobis pi
cul'i ĩpendere. q̃ dei ſunt creatura. Crediſne deũ feciſſe ali
qua: q̃ nobis: q̊ꝝ ſalutis cauſa cũcta creauit: i ꝑnicieẽ eẽnt
Chi. Hoccĩe te latꝫ? Nã et ãgues et leões et cocodyllos:
et tigrides et venena. et cetera q̃ hoĩb⁹ noxia ſũt ꝓduxit

Stelle aũt et celi lumiaria ñ ad nocendũ plaſmata ſunt
ſed p̄monere nos videnť vt que minãtur ipa declinem⁹
¶ Ariſ. Repugnãtia ſunt dicta tua. Nũc eni ſydera in
nocua eẽ et nobis amica: nũc ea minãtia refers ¶ Chi.
Minãtur ꝑfecto: ß ipa nihil officiũt. Si eni diſpoſitio
celi te ferro caſurũ inclinet. num te: niſi p̄uideris: cõſtella
tio enecabit? Quã ſi ↄſuluiſſes: licuiſſet tibi eẽ incolumi
et ſaluo: licuiſſet hoſtẽ fugiſſe: cui⁹ dextera nõ vllũ ſyd⁹
cedẽ opař. Multũ ergo pẽſi habȝ eẽ aſtronomũ ¶ Ariſ.
Quid penſi? ¶ Chi. Quotiens repetã. ad p̄uidenda fu-
tura? ¶ Ariſ. Quotiens repetã ea nõ poſſe p̄ſciri? Deũ-
ne hominũ tões exiſtimas adhibuiſſe ↄſilio deliberatõni
qȝ ſue? Dic queſo. qñnaȝ eos accerſierit. expoſuerit arca
na. et docuerit p̄dicere vẽtura. Qδ ſi nõ fecit: ſapiẽ ↄſi-
lioqȝ id ↄſequuti ſunt forſitan. vt que i celo gerãtur: in-
telligant ipſi. ¶ Chi. Sic eſt. Tute cũ aſtronomis floc
cipendendis accomodas: eos ignarus laudibus dignis
effers. Tali eni ſunt induſtrie acrimonia: vt etiã ſub di-
uo et in t̃ra ↄſtituti que circa celeſtia motuſqȝ ſyderũ et
planetarũ curſus ↄtigant: q̃d ex illis ſubſeq̃tur: cogno-
ſcant. ¶ Ariſ. Nec aſtra ego influxuũqȝ ſup̲iorũ vi: nec
eorũ curioſos ꝓbaueri obſeruatores. Non eni celo regiť
mũdus: ß ab eo q̇ in celo reſidȝ: deo glorioſo: q̇ ſuo v̇ſat
arbitrio cũcta Subtonãte ei nutu ↄſiſtũt vniuerſa. Ei
us volũtate nõ vllo motu ſtellarũ regũtur oĩa. Jlle te-
monẽ tenet. Jlle miſeriarũ nauem in q̃ cõſtituti ſumus
dirigit: et in quẽcunqȝ vult curſuȝ inflectit ¶ Chi. Hoc
cine q̇s eſt tã improbus vt inficieť. Sȝ et deus oĩpotens
qm̃ quecũqȝ voluit fecit. ſydera etiã creauit: eiſqȝ v̇tutẽ
p̄ſtitit: vt nr̃os act⁹ moderarenť: et mundũ gubernarẽt
Jnferiora ei iſta ſup̲iorib⁹ regũtur ¶ Ariſ. Pape q̃d au
dio? Proh maleſanũ hoĩeȝ. Deũ ais poteſtatẽ viqȝ ſuã ⁊
q̃ vſus mortales nutu ſuo diſponit: ſyderibus cõmiſiſſe
vt ab illis ipſis regamur. O vtinã. ne ſe ad hoc inrciu-

rando aſtinxerit: quo magis liceat reuocare. Nam ap-
pollo quã phetonti filio ſolis quadrigam equorũqȝ ha-
benas guberuãdas interpoſito iuramento ſpoſpondit:
denegare poſtea nequiuit: ne deieraſſe videretur. Qua-
propter hic equorũ celeritatis cohibende impotens. to-
tum orbem ignibus conflagrauit. ⁊ a ioue in ponthum
eſt precipitatus. Sed non eſt talis (qualẽ tu mentiris)
deus optimus maximus. qui imperitis (vtpote ſyderi-
bus inanimatis) faciat copiã regnandi. ¶ Chi. Jnep-
te et importune fabularũ hec adducis portenta. Num
deus aliꝗ̃ cõmiſit imperiũ. Jd ego non dixerim. Quĩm
mo ſtellarũ curſu atqȝ influxu: tanq̃ȝ inſtrumento: nos
dirigit mortales. Si enim elatos viderit equo tempera
mine flagellat nunc peſtem. nũc prelia. nunc miſcet vini
frugũqȝ penuriam. ⁊ ventura hec nobis aſtrorũ diſpoſi
tione oſtendit. quaſi dilectis ſuis atqȝ aſtronomis: qui
hoc norunt: ſignũ dando. vt fugiant arcũ ¶ Ariſ. Vix
credo a deo amatũ iri aſtronomos. inſipientiſſimũ ge-
nus hominũ: niſi aliꝗ̃s virtutibus cõmendentur: quod
celeſtiũ noticia gloriatur Frigida ſaturni ſeſe quo ſtella
receptet. Quot ſignis celi cyllenius erret in orbes. Eorũ
deridenda ⁊ cachinno proſequenda eſt amentia. dũ que
in celo aguntur. que futura ſunt. veluti ſuperũ conſilio
interfuiſſent. ſcire ſe temere contendunt. Quid vero i ter
ra. quid in domo vxor? quid ipſi tandem faciant? quid
ante factũ fuerit haud plene ſciant. Preterea ſolis lune-
qȝ defectus longe ante prenoſcere volunt. Sed quibus
ipſi deficiant virtutibus. parum attendũt. ¶ Chi. Jni
quus es qui tãto in aſtronomos auſu debacharis. Ta-
metſi enim eiſdem pleroſqȝ moribus eſſe intelligam. nõ
tamen ideo carpendi ſunt om̃es. Quod ſi cuncti eſſent
conuicio digni. quid aſtronomia demeruit? que optima
eſt. ¶ Ariſ. Nequaq̃ȝ. ¶ Chi. Quamobrem? ¶ Ariſ.
Quia de celeſtibus eſt ſollicita. que: ſcias neſcias: contin

gunt ex ineuitabili curſu ⁊ ordine continuo fatoꝝ. Quid
ergo circa ea curioſi ſumus: que a nobis nequeunt ꝓhi
beri. ¶ Chi. Aduerſa que portendi celo videmus mala.
ſi aſtronomie rõnem calleamus. poſſumus quominus
eueniant p̄cauere. Ideoqꝫ diſpendia vitare. amplecti ve
ro ſecunda. ¶ Ariſ. Si quis (iuxta diuini ſaluatoris nr̃i
p̄cepta) vir innocentē vixerit. non arbitror fortunā mo
leſti quippiā in eum (etiam ſi aſtronomiā ignoret) poſſe
moliri ¶ Chi. Erras multū. Solent eni quandoqꝫ ſcti
ꝓbateqꝫ vite hoies: tanq̃ʒ magꝭ dilecti a deo patre nr̃o
filij: affligi aduerſis. ¶ Ariſ. Qui cedo: ¶ Chi. Per bo
norū direptionē. ¶ Ariſ. Tu aberras potius. Non eni
eo modo flagellant. immo liberant. dū ea q̄ illis ad ſer-
uiendū deo ſarcine ſunt ⁊ oneri atꝫ impedimētor auferū
tur An credis o pes humanas in bonoꝝ nūcꝝ recipien-
das q̄ anias in imas demergunt tartari latebras. Qua
propter nō inſipienter factitauit. Crates phūs: qui ꝓie
cto inpelagus magni ponderꝭ auro: conat⁹ eſt ſe a diui
tiarum eripe ſeruitute. Sʒ hodierno euo lōge ſecus arbi
trantur homies Inſtituendus eſt igiṫ ſermo ꝑ ea que tē
peſtate noſtra inoleuit: cōſuetudine Putaſne igiṫ ad cu-
mulādas opes aſtronomiā ferre ſuppetias: ¶ Chi Ne
ſcis hoc: Thales ꝑfecto mileſius: cū ſibi ꝓbro daretur
pauꝑtas: q̊dqꝫ ad hanc leuandā nec q̄cq̃ʒ philoſopha
retur: multū olei (q̊d ex aſtris eo anno p̄uiderat carioris
futurū) cōparauit. Illud poſtea ſubſequuta ſterilitate
magno precio venūdedit. ingentēqꝫ auri coegit aceruū:
quē ɔuiciatori oſtēdens: num (inquit) me credꝭ inuanū
philoſophari. ſi eri conflando inſiſtā. Nemo igiṫ nihili
faciat aſtronomiā. que et opibus cultores ſuos remune
rare pōt ¶ Ariſ. Mercimonijs ergo miniſtrat aſtrono
mia. atqꝫ ſupplende hominū auiditati cōducit ¶ Chi.
Et ſi ad hec trahi poſſet. non tū̄ eſt ideo inuēta. Sʒ vt
philoſophemur. conſtellationūqꝫ vires ⁊ habitudines

inueſtigātes. abdita nature ɔſectemur q̊d philoſopho-
rum eſt ¶ Ariſ. Nihil ergo preterq̃ʒ ad fortunas cōqui
rendas valʒ aſtronomia: quatenus v̊o ad philoſophi
am accedit. nihil penitus habʒ mōmēti. Nā nec philo-
ſophiā mihi cordi ē. delyramētis multis referta ¶ Chi
Que loq̄tur ſcelus: Hoccine tranquillo hauriā animo:
philoſophiam omniū artiū matrem ⁊ inuentricē te du-
cere cōtemptui. Theodoricus. Ne ab inſtituto digredia
mini ſermōe. philoſophiā preterite. ¶ Ariſ. Faxo: aſtro
nomiā igiṫ inſeq̄r. in celo defixos gerentē oculos. q̊d cal-
cet pedib⁹. quoue ꝓgrediaṫ. nō ɔſiderantē. Quapropē
haud illepide obiectū eſt a vetula thaleti mileſio que ad
locū: in q̊ ille ſidera intueri ɔſueuerat: noctu cū comita-
batur. vbi lumib⁹ verſus ethera erectis. q̊ pedes figeret
mīme ɔſiderans caſu in ſpe cū ſubiectā eſt delat⁹. Tu q̄
dem: o thales: q̄ in t̄ra ſubtus te ſunt cōſpicere nō potes
quō que i celo ſunt cognoſces. Sic pleriqꝫ firmamentū
ɔſiderantes: ignorant ſeipſos: ceteros v̊o ſibi credulos
ludunt. ¶ Chi. Elleboro tibi opus eſſet. Num ad hec
antea reſpōdi. q̊ſdā interdū illis imbutos morib⁹ offen
di: ꝓpptereaqꝫ ceteros tali culpa vacari. Queadmoduʒ
et in om̄i viuendi genere bonis reprobi admixti inueniū
tur. Aſtronomia vero diuina ſcientia ſꝑ in ſe frugi eſt: et
plurimū laudanda. ¶ Ariſ. Tebet me poſthac aſtrono
mie memiſci. Adeo me cepit leuitatis eius ridicule ſatie-
tas. Ideoqꝫ ad muſicā noſtras ɔuertam⁹ lites ¶ Chi.
Vt lubet. Ego tibi non mō non inuit⁹: ſed etiā vltro ire
obuiam: volo. Ideoqꝫ ꝑgito impugnare.

Capitulū quintū de Muſica

ARiſtobolus Age nunc (ſi tibi quicq̃ʒ neruo-
rum eſt) muſicā tueare. cui preṫ inanē q̄ndā le
uitatiſqꝫ plenā pſallēdi artē ē omino nihil. Pa-

rum igitur mea ſicut ⁊ ceteris iuueni᷑s momēti. ¶Chi.
Fructus eius qm̄ tibi abſconditus eſt. abs te vilipendit.
Quem ſi noſces. aliter ac iam facis loquerere. Quemad
modū enim humana corpora grauibus morbis impli-
cita medelis adhibitis curantur. priſtināꝫ reſumunt ſa
nitatem. ita et animi noſtri dolore oppreſſi. ab eo ꝑ mu-
ſicam liberantur. Nam dulces vocū concētus modula
tioneſꝫ ſuaues abigere meſticiā plerūꝫ conſueuerunt.
¶Ariſ. Sic vt ais muſica ꝓ afficiendis gaudio menti-
bus humanis expedit vti. Reijcienda eſt ergo. ¶Chi.
Quamobrem? ¶Ariſ. Nam cū leticia ſoleat quādoꝫ
multū obeſſe. quippe que interimat etiam. cum ſcꝫ cor
ſanguine ac ſpiritibus vitalibus deſtitutū nimia deficit
ariditate quā ſolet mors nonnunq̄ꝫ comitari Id nimio
gaudio euenit. Qd̄ ſophocli et philomeni ceteriſꝫ non-
nullis legimus accidiſſe. Quid ergo muſicā adeo extol-
lis? atꝫ a leticia concitāda laudas. que ꝑniciosum inter
dum ſequacibus ſuis exitū preſtat. ¶Chi. Hi quorū fa
cis mentionē. non gaudio per muſicā affecti interiere.
Alie fuerūt alieꝫ cauſe. Hec eni ars nō eā humanis mē
tibus leticiā ingerit. que obeſſe poſſit. ſed merorē paſſio-
nemꝫ melancolicam exterminat. Quinimmo ⁊ gaudiū
intemperatū poteſt imminuere. Sunt eni funebres can
tus. triſtiaꝫ carmia. que te ſi nimiū fuer̄ elatus. meſtū
reddēt. Sic optio quodā noſtri effectus moderamīe tē-
perabunt: vt nec merore deiecti torpeant: nec plus equo
inſoleſcant. Ad animorū itaꝫ commotionē nihil eſt: vt
ita dixerim: vtilius muſica. Nā et mētes in rabiem ver-
ſas mitigat. Hinc de dauid rege tradunt annales: quē-
admodū ſaulem ſpiritu maligno exagitatū chordarūꝫ
pulſu cythareꝫ luſu. ab īſania reuocarit ¶Ariſ. Proh
tantuſne vir muſice dedit operā? q̄ reges dedecet: vtpo
te nihil ad gubernandā rempublicā adiumenti prebens
Neroni quidē obiectū eſt ꝓbro: qd̄ nimis ſtudioſe muſi

cam ſectaret̄. Et Philippus macedo cū pſaltē quendā
inter cenandū emēdare vellet: ac de pulſandis fidibꝰ diſ
ſerere Is hoc abs te o rex (ait) ſupi mali auertāt: vt me-
lius hec q̄ꝫ ego noſcas ¶Chi. Si q̄s nimio ardore ī mu
ſicā ferat̄: reprehenſiōe nō caret. Permittit̄ eni huiꝰ art̄
vſus moderatꝰ: etiā p̄ncipibꝰ. Apd̄ q̄s oli p̄ſerti grecos
magno in p̄cio habita eſt Nā themiſtocles qd̄ ī ꝯuiuio
lyram recuſaſſet: indoctior eſt reputatꝰ ¶Ariſ. Quenā
audio? In ꝯuiuijs ergo ⁊ int̄ epulas muſica frequenta-
bat̄: tanq̄ꝫ ad libidinē ꝓuocandā nō cerere bacchoꝫ (ſi
ne q̄s algꝫ venꝰ) eſſet ſat̄. Quīnimo ad alenda turpia
voluptatū incētiua muſicā etiā adhiberēt. Heus q̄ꝫ nūc
dedecoris plenas affers laudes q̄s ꝯſultius reticuiſſes.
¶Chi. Expecta audire ⁊ me: nec anͣ diffinias: q̄ꝫ ſn̄iam
intelligas ꝑtis aduerſe Exiſtimaſne p̄ncipes priſcos in-
dulſiſſe voluptati? Quoꝝ tāta extant domi foriſꝫ faci
nora egregia monumēt̄ tradita lr̄āꝝ: q̄ mīme geſſiſſent
niſi ſe a tā dira deteſtādaꝫ mortaliū peſte abdicaſſent.
Sꝫ ſi qn̄ eos flexi triſtiores ꝯtigiſſet: more pethagorico:
muſicā ad merorē tollendū: nō fouendā venerē: quā nō
ſecus ac letalia horrebāt venena: pauliſꝑ accerſiebant.
Quā igit̄ es mordax: q̄ in peius intꝑretaris oīa: quāuis
et ego tibi aſſentiar: muſice plerūꝫ fieri abuſuꝫ: atꝫ ꝑ eā
anīos ad luxuriā pellici carmibꝰ quibuſdā impudic̄ et
laſciuis. Qua ſi q̄s honeſte vtat̄: mīme talia ſunt timē-
da ¶Ariſ Vtare muſica vt voles: attamē nō video q̄s
poſſit ex ea fructꝰ oriri: cū habeat roſas: eaſꝫ ſpinis et
ſentibꝰ mult̄ inſeptas Nā ſi ad muſicā q̄s accedat vix
credo abibit illeſus: reportabit aculeos: dū ſectat̄ flores:
q̄s ꝯtēpſiſſe ſatius exiſtiare debꝫ ¶Chi. Nō riget tribu
lis muſica. ſi alia nō addātur obſcena Que vbi acceſſe-
rint. q̄s negat pudorē difficilē eſſe cuſtoditu? Sed nihil
fructꝰ habere muſicā ꝯtēdis. ¶Ariſ. Niſi hāc velis eē
vtilitatē qd̄ ad anioꝝ cōmotionē ꝓſit. ¶Chi. Preterea

et alia eſt cōmoditas ¶ Ariſ. Quenā? ¶ Chi. Nedū in re ꝑuata (vt credis) iucūda ſalubriſq; eſt muſica. ſ; etiā negocijs publicis eſt adiumēto ¶ Ariſ. Quib9? ¶ Chi. Certamib9. in qbus ꝓcinentes habentur modulatores. ¶ Ariſ. Sane vulgares hi ſunt ſonitus: triſteſq; magis ſtrepitus q̄ȝ armonie. Tuba eni raucū quendā gemitū emittit. nec ibi muſice ratō habetur ¶ Chi. Negas tubam eē muſica quippiā? q̄ et ſi: vt ſentire videris: modicam pre ſe ferat iucunditatē. ad ferociā tñ truculentiāq; cōcitat milites. animat in hoſtes. ac ad ꝯferendas manus reddit ferventiores. Neq; tñ hoc ſola: vt forſitā credis: molitur tuba. nā ꝓditū eſt memorie Lacedemones in aggrediēdis hoſtib9 nō lituis vel tuba: q̄ ſolent alios militū excitare: ſ; tibijs vſos. Nihil in pricipijs bellorū ſalubrius arbitrati. q̄ȝ ſi ꝑmulcti ſonis mitiorib9 haud immodice ferocitent. ⁊ ne ſparſim diſpalati in certamē ꝯruerent. vis ⁊ impet9 eoꝝ militaris muſice diſciplīa cohiberetur. Qd̄ ſp amplissimas copias vbi ꝯgrediundū eſt agere nimirū decet. Maximū eſt eni hoc ad ꝯſequendam victoriā momentū ¶ Ariſ. Inſanis atq; deliras: ſi ꝓpt has modulatiōes rem militarē ꝓſperius ſucceſſuram arbitraris: an ideo plures ex hoſtiū nūero caſuros putas? quib9 cū res geritur ferro. ¶ Chi. Neſcio recuſeſne an nequeas me intelligere: alterū maliuolentie alterū ignauie aſcribendū eſſet. At quis eſt adeo tardo hebeteq; ingenio? quē lateat tibiarū precentiōe fieri: vt equabili modulatoq; ſenſim ingreſſu ſtipatū agmen nō diſſoluatur. Quod vbi fuerit diſtractū non multū ſpei de victoria potiunda reliqui eē pōt. Non eni fortitudo alacritaſq; militū quicq̄ȝ ꝓficeret: niſi certos in ordines diſtributi coadunatiq; in aciem hoſtē aggrederētur. Ad quod modulationes muſice ſunt ꝑopportune. Nā et halyates lydorū rex nō fiſtulatores mō et fidicinas: ſed feminas etiam traditur tibicinas in procinctu habuiſſe.

¶ Ariſ. Lauda muſicā vt voles: me nullū tenet eius deſideriū ¶ Chi. Sic es ad lyram aſin9 ¶ Ariſ. His me v̄bis laceſſere noli: ne canē ſopori deditū te peniteat irritaſſe. ¶ Chi. Canis ergo es? ¶ Ariſ. Ceſſa ꝑ iouē: ne me q̄ſiem: experiare. ¶ Chi. Licet ne ſalib9 vti? Sȝ redeo ad id q̄d te ex muſica nullā ſentire dicis voluptatē. ¶ Ariſ. Voluptas eni ſp a me fuit aliēa qua cōmoveri animi eſt improbi effeminatiq;. ¶ Chi. Tu v̄ba ſecus ac a me ꝓferuntur: intēpretaris. Honeſtam ego volui voluptatem tu refers ad turpē. Quod aūt muſice te non affici dicis durum te ⁊ ferreū oſtendis. Muſica eni dulcedine ſua fera etiā animantia demulcet. ¶ Ariſ. Id ego nunq̄ȝ audierim. ¶ Chi. Habeo tibi in hac re fidem cū ſint multa que neſciunt bonarū artiū impugnatores. Sȝ audi obſecro vnū. Proditū eſt memorie delphinos muſice: ꝑſertim ſymphonie: amore plurimū trahi. Referā ergo quibus potero breuiorib9 v̄bis: q̄ de Arione fidicine memoratu digna tradūtur. Is eni Periandro chorinthiorum regi artis cauſa percharus fuit: cumq; ab eo in italiam traijceret: magna ibi pulſandis fidib9 auri vi ꝓmerita: rediturus chorīthios nautas: quib9 melius fiebat vt eū reducerent cōduxit. Illi Arione accepto cum in altum nauigaſſent: conſiliū de necādo eo ſpe prede inierūt Arion omnē pecuniā reſq; ſuas illis dedit. q̄mi9 vita eriperetur. Sȝ ꝓces eius neglecte nō magis ꝓfuere. quā q̄d ſua ſeipſe manu interimeret. Vnū tñ impetrauit vt ꝑuſquā mortē oppeteret. carmē ꝯſolatoriū caneret. Cumq; ſic ſumptis fidibus in ſumma puppi ſtans dulce modularetur. plurimos ad ſe audiendū delphinos ꝓuocavit. Deſiliens vero ab eorū vno except9 eſt. ꝓteruectuſq; thenarā laconie oppidū. Is nō ſua ſed muſice: quā ꝓfitebatur: cauſa mortis euaſit diſcrimē. ¶ Ariſ. Poteſt quidem ſic eſſe vt ais. delphinos muſicis concentibus delectari. At hoīes: qui nō voluptate ſed rōne duci debēt;

nunt ĩz his leuitatibus operã dare decet. addẽ qꝺ ꝓpter
multitudinẽ vehementiãqꝫ vocũ leditur cerebrũ. ledun-
tur ſpiritꝰ vitales cantantiũ. Quo fit vt ad mores ma-
le diſpoſiti reddantur. q̃s Ariſtoteles. banauſos dꝫ Chy
ron Nunq̃z ea ex muſica ſequi mala perſuadebis: niſi
ob immoderatũ eius vſũ: hoc eſt abuſum Quis enim
neſcit animaduertendũ: ꝓ egregia illius comici ſentẽtia
in om̃i actione om̃iqꝫ negocio appꝛime obſeruãdã: Ne
quid nimis. Ideoqꝫ muſicã amabo quoad viuam. Et
ideo magis qꝺ ꝑ hanc in templis deus optimus maxi-
mus laudatur. ¶ Ariſ. Iam vero muſica relicta ꝑga-
mus ad Arithmeticã abſoluendã. Chyron. ꝑge.

Ca. ſextum de Arithmetica

ARiſtobolus. Inſtituamus ergo de Arithme-
tica ſmonẽ numerãdi artẽ docente: que cum
nullius ſit eſtimatiõis ꝛ ponderis: nihilqꝫ ho
minibus afferat emolumẽti. ei non eſt inſudandũ. Scio
ꝙ multũ requirat occupatiõis: multũ ingenij: multum
laboꝛis: multũ tꝑis. Cui vero cõmodo inſeruiat: ignoꝛo
¶ Chi. Hec vt cetera te bonarũ diſciplinaꝝ irriſoꝛẽ im
pudentiſſimũ latent. Quod multũ laboꝛis multũqꝫ oc-
cupationis exigat arithmetice ſtudiũ conqueri videris.
facis vt ſolent quos piget litteris operam dare Sudo-
rem refugiunt diligentiãqꝫ ꝛ aſſiduitatẽ detrectant: ſine
quibꝰ ſummũ doctrine gradum adipiſcitur nemo. Cre
diſne ſomniando quẽ aut inter cyathos creſcere in eru-
ditiõe? Alia ẽ baccho et alia minerue natura. Ille haud
magno niſu percipitur. Hec vero multis vigilijs ingen
tiqꝫ excolitur laboꝛe. Eant igitur cubatũ: quos diutur-
ne ſedulitatꝭ tedet. In viros eñi doctos euaſuri ſunt nũ
quã. Dicis aũt nihil habere penſi Arithmeticã que do-
cet numeros colligere ꝛ ſubtiliter diſtinguere: quos vbi
a rebus hũanis ſuſtuleris: oĩa perire eſt neceſſe. ¶ Ariſ.

Sed que eſt tanta numerãdi ſcia: vt abſqꝫ ea res noſtre
ꝯſiſtere non poſſint? ¶ Chi. Niſi arithmetica que nũe
ralis ſcia dicit͛: arithmos eñi grece nũerus eſt: in vſu ha
beretur. maxima eſſet hominũ confuſio. Quantũ cha-
os. viueremꝰ inſenſatoꝛũ aniantiũ moꝛe: nullã hoꝛarũ.
dierũ. hebdomodarũ. menſium. annoꝛũqꝫ diſtinctionẽ
obſeruantes Non poſſent vlla deoꝝ immoꝛtaliũ ſolem
nia celebꝛari. neqꝫ tꝑis ratio haberi. cuius virtus ꝑ cele
ſtium ſuꝑioꝛũ influxu multũ in iſtis inferioꝛibꝰ oꝑatur.
Nequirent cõiunctiones: oppõnes: innocua ꝑniciosa ue
ſyderũ ſigna diſcerni. ex q̇bus magna ſalutis hũane ꝑs
dependet: pꝛeſertĩ in medelis exhibendis. Multũ igit͛ ha
be arithmetica vtilitatꝭ ¶ Ariſ. Que iã recenſuiſti ñ ꝑ
numeroꝝ rõnem: ſed aſtronomiã cognoſcũtur. ¶ Chi.
Sed edicito mihi (queſo) quid abſqꝫ nũerꝭ aſtronomia?
Cui niſi arithmetica ſuffraget͛: manca videbitur. Profe
cto ſi numeros neglexeris: vileſcit om̃is aſpectuũ conſi
deratio ſuperioꝛũ: que admodũ ꝑſpicua eſt ¶ Ariſ. Ne-
qꝫ aſtronomiã ego: neqꝫ arithmeticã compꝛobarim: al
teram ꝙ in celo habens oculos que pedibus calcantur
ignoꝛet. Alterã quod illi opitulet͛ delire fatuitati ¶ Chi.
Si quicq̃z in aſtronomiã dicendũ exiſtimaſti: cur ñ hoc
ſuo loco egiſti: Iã de arithmetica nobis ẽ ſermo ¶ Ariſ
Ad iuuandã ergo aſtronomiã arithmetica eſt inuenta?
¶ Chi. Minime: poteſt eñi om̃i negotio adhiberi. Nã
ad mercaturas etiã valet: cum ſit memoꝛie ꝓditũ ꝓpt
has a phenicibus ꝑmo repertã. ¶ Ariſ. Pꝛoh q̇d nunc
ais? Siccine arithmeticã tueris: cuius pꝛeſtantiã ſi mi-
hi antea ꝑſuaſiſſes: iam odiſſe me hanc faceres ¶ Chi.
Quamobꝛem? ¶ Ariſ. Nõne liberalium artiũ vna eſt
arithmetica ¶ Chi. pꝛobe ¶ Ariſ. Et ꝑ mercimonijs
valet arithmetica? ¶ Chi. Etiam. ¶ Ariſ. Ergo artẽ
liberalem mechanice pediſſequã eſſe dicis. Ergo ancil-
lis dñe famulabũtur. Quid queſo ineptius? Accedit qꝺ

vel turpi exhibet officiū: accomodatqꝫ auaricie digitos.
Nōne ſordidū quippiā videt̄ mercatura? ¶ Chi. Qua
re ſordidū? ¶ Ariſ. Quia ex nimia hoim auiditate orit̄
nimioqꝫ deſiderio habendi. ¶ Chi. Non oēs ex auari-
cia mercant̄. Sꝫ expone: quis eēt rerūpublicaꝝ ſtatꝰ qn̄
nemo emeret: nemo venderet: nemo negociaret̄. ¶ Ariſ.
O feliciſſimas vrbes: populoſqꝫ fortunatos: vbi nulle
exercentur mercature: q̄ raro abſqꝫ fraudibꝰ fiunt. Vbi
nulli cauſidici ⁊ aduocati. Ibi eni in ſumma viuit̄ tran
quillitate. vbi tales ꝓcul abſunt deceptiōes: vbi cōmu-
nia ſunt oīa: vbi nō auꝝ: non argentū: non vlla numiſ-
mata. Talē priſci illi vitā viuebant: cum erant ſaturnia
regna. Non erat fur vllus: nō latro timendus: Poſtq̄ꝫ
vero ſacra et iſatiabilis eris fames hūanos ſtomachos
affligere cepit: q̄ aurea q̄ndā dicebant̄ ſecula: nūc heus
lutea ſunt: ⁊ luto ipſo obſceniora. Nunc hūani iura ſi-
mul ⁊ diuina ꝯfundūtur oīa. Nihil tutū: tranquillum:
pacatū. Cuncta turbulenta. Ius vendit̄ auro: qui mul
tum agri poſſidet ille vir ſapiens iuſtus fortis modeſtꝰ
habetur. Pauptas ludibrio ducit̄ ¶ Chi. Satis defleſti
tēpeſtatis noſtre miſerandū caſum. Quia igit̄ priſtinis
moribus non viuitur: ⁊ immēſa cupiditas opū inoleuit
equū erat vt mercature eēnt: ne inclinate ad ruinā nutā
teſqꝫ reſpublice ex toto collaberent̄. Beneficū preterea et
liberale cēſeri debꝫ: vni ꝓuicie in his quibꝰ ipā caret ſub
ſidio alius ꝓuiſuꝫ iri. ¶ Ariſ. Iuſtū eſſet ac obſequioſuꝫ
niſi fraudes admitterent̄. ¶ Chi. Num ſepius nullam
eſſe ſub ſole rē quantūcunqꝫ vtilē: iucundā: aut neceāriaꝫ
cōmemoraui? qua ſi q̇s velit nequeat abuti. Veꝝ eni ve
ro tritū eſt et quotidianū in mercimonijs dolos v̇ſari.
Quibus humane ſuſtentatōi cōmodius eſſet nihil: ſi vt
inſtitute ſunt recte colleret̄ur. Nec tu mihi perſuadebis
nos abſqꝫ negationibꝰ vitā ꝓpagare poſſe. ¶ Ariſ. Sꝫ
qui veteres viuebant in orbis exordio: quibꝰ erāt incog

nite mercature. ¶ Chi. Et illis nos cōmode carebimꝰ ⁊
vbi ad priſtinū viuendi morē fuerimꝰ reuerſi. Si ſilue-
ſtribus in cāpis paſſim nullo duce errātes glandibꝰ ve-
ſcamur ⁊ herbis. Qꝺ gula nrā dulcibus liniri obſonijs
aſſuefacta pati recuſat. De decoꝝ igitur mīme cenſendū
eſt mercari. Quapropt̄ arithmetica nō floccipendenda
q̄ tante rei ſolertius ꝑficiēde fert ſuppetias. ¶ Ariſ. In
idem redundat orō tua: nec excuſata eſt abs te arithme
tica: qꝺ ſtudio mechanico ſuffragetur Id ſane ridiculū
eſt. ¶ Chi. An tu eo viliorē exiſtimas arithmeticā: qꝺ
auxilio ductuqꝫ eius ꝯſueuerīt vti negociatores? q̄ hanc
non vt miniſtrā ſed dominā apprime colūt ⁊ venerant̄
Theodoricus. Nimiū a cepto ſermone diuertemi: q̇ etiā
queqꝫ minutiſſima exequi vultis. Tꝑs ꝑbreue eſt: ſol ad
occaſuꝫ feſtinat. Cōtinua igitur ſermonē tuū o Chiron
¶ Chi. Nec ſola (vt credis Ariſtobole) mercatura huiꝰ
artis auxilio eget. Sunt eni ⁊ alie ſcie liberales: q̄ abſqꝫ
arithmetica nullā prorſus in ſe vi hn̄t. Nā aſtronomia
geometria ⁊ muſica. ſublata arithmetica cōſiſtere non
pn̄t. Deſine igitur tāto ſpiritu in hanc diſciplinā inuehi
que ad multa cognoſcenda non ſolū vtilis ſed ⁊ neceſſa
ria eſt Cuius fructus: ni diſſimulares: tibi admodū eſſet
ꝑſpectus. ¶ Ariſ. Qui ex ea fructus oriatur: prorſus ig
noro. Cognoui equidē plurimos quibus in primis nu-
merorum vis et natura erat explorata. Permulta milia
recenſebant. cum vero nummi exponi debebant. vix de-
cem numerare poterant. Marſupia erant plumis leuio
ra. ¶ Chi. Id hominū inopie aſcribe. non arithmetice
Nec opulentos facit ars numerandi et ſedula conſue-
tudo. niſi ſe alio applicarit. ¶ Ariſ. Quid igitur pro-
deſt? ¶ Chi. Putaſne liberalia ſtudia fortune bonis cō-
q̄rendis opitulari? Externa indagaret: q̄ corpꝰ magis exco
lūt. q̄ꝫ aīm reddāt feliciorē. Quāuis eī pleraqꝫ ſint. q̄ ni

nis locupletent. quia tamen et cognitu iucunda ſunt:
et ad altiora prebent aditū. ſciri ea oporteret. Quod ſi
hanc ob rem arithmeticos deteſtaris. quia nō eo maio
re opum vbertate affluunt: quo ampliores nūeros atqꝫ
plures diſtincte. ſubtiliter. ſummatiqꝫ ꝯſtringere ⁊ adu-
nare poſſunt. meditare rurſus in om̄i doctrie genere vi-
ros offendi. qui paucꝭ contenti tenui ſuppellectili viuāt
Non enī cunctos habendi deſideriū inuaſit. A quo qui
liberi ſunt: hos ego de vere philoſophantiū grege cēſue
rim: ſi modo litteras ament. Quapropter egeſtatē im-
propera nemini: que vitiū non modo non eſt: ſed et vir-
tus maxima: vbi ſponte ſuſcipitur ¶ Ariſ. Hui⁹ me vir
tutis immunem ſuperi reddant: cui nulla preter ſitim et
inediam ſunt premia. Sed qui tibi primi arithmetice in
uentores fuiſſe videntur? ¶ Chi. Repetam. Phenicum
prodita eſt ingenijs. ¶ Ariſ. At ſunt qui a pythagora
ꝓfectam a nicomacho diffuſius eſſe compoſitā velint.
¶ Chi. Id ego in nullo ſcriptore fidedigno memī me le
giſſe Quamuis Anticlides pythagoram circa arithme
ticam vacaſſe: nouāqꝫ regulam que ex vna corda eſt re-
periſſe dicat. ¶ Ariſ. En q̄ꝫ ſe properat ſol oceano tin-
gere. Neceſſum eſt igitur (ſi hodierno die diſceptationē
volumus abſoluere) ad geometriam vertamur. Anteq̄ꝫ
nox improuiſos opprimat. ¶ Chi. Proſequere ergo ce-
pta.

Capitulū ſeptimū ⁊ vltimū

de geometria.

ARiſtobolus Age nunc o Chiron mihi vltimā libe
ralium artem explodendi verbis tuis obuiam ire
¶ Chi. Abſqꝫ vlla circuitione id fecerī Reſpondebo enī
de hac poſtrema: quemadmodū de ceterꝭ a me eſt facti
tatum. Sed cuiuſnā rei gratia explodendā credis abij-
ciendamqꝫ geometriā: que et ipſa mathematica eſt ſane

perutilis ¶ Ariſ. Metiri me docet geometria. Non igi-
tur liberaliū artium numero eſt. Metiuntur enim ſarto
res vlnis: et pleriqꝫ ſeruilib⁹ ac ſordidis officijs occupa
ti ¶ Chi. O ignauū hominem. o caput ſtolidū. Dic mi
hi bone vir vnde geometrie nomen deſcendat Ignoras
ꝑſicū ne ſit an macedonicū: ſed vt hunc tibi eximā ſcru
pulum. Geometrie vocabulū ex greco traxit originem.
Componitur enim a geos qđ eſt terra et metros menſu
ra Non itaqꝫ circa pannos dimetiendos hec ars verſa
tur: vt tu vel maliuole vel ignare et ſtolide dicis. Sed ꝓ
menſurandis agris eſt inuenta. Cum enī in egypto q̄n-
dam aſſidue nili inundationes prediorū limites confun
derent: et nunc addendo: nunc minuendo immutarent:
interdum etiam prorſus (ꝓpter limi obductionē) notas
quib⁹ ab alieno ꝓpriū diſcernebatur delerent: ꝓdita eſt
ab egitijs geometria. ¶ Ariſ. En q̄ꝫ aperta nunc men-
dacia ꝓfers: que latere poſſunt neminē. Dicis enim ob
terre dimenſionē geometriam eſſe inuētam. Cum qui ei
dant operam: ſolent etiam aera metiri. Item celi et ma
ris ſpacia? ¶ Chi. Primū quidem ꝓpter menſurandā
humū eſt reperta Hinc etenim nomen habet. Poſtea ta
men allecti ſubtilitate eius litterarū amatores ⁊ ſtudioſi
poſt terre dimenſionē: ſyderꝫ ab orbe: ſolis a luna diſtā-
tiam indagare ceperunt. ¶ Ariſ. Sed quid hoc inquiſi
tionis genus cōmodi pollicetur? Geometria mihi ina-
nis quedam videtur fatigatio ingeniorū. Tu vero min⁹
prudens es: quē eius rei: que nullius eſt momenti: laudā
de tuendeqꝫ non tedet. ¶ Chi. Omni in re cōmoditatē
in p̄mis tibi expoſitū iri cupis: animūqꝫ tuum fortuna-
rum magis q̄ꝫ glorie cupidū eſſe declaras. Attamen q̄d
proſit audi. Geometria ꝓfecto etſi multū in ſe habeat
laudis multūqꝫ conſueuerit ſectatoribus ſuis iucundita
tis et acuminis conferre. Hoc tm̄ ſolo non contenta: vtili-
tatem quoqꝫ minime reijciendā ꝓmittit. Plurimū enim

vrbibus et rebuſpublicis (ꝑſerti vbi hoſtiū obſidione cl
guntur) ꝑbet adiumenti. ¶ Ariſ. Jd ego mediuſfidius
nunq̄ȝ vel viderim: audieriue: aut vllibi offenderi ſcrip-
tum. ¶ Chi. Arguit hoc deſidiā inſciciamꝫ tuā. Non
enim Ti. liuij aut Plutarchi ceterorūꝗꝫ hiſtoricoꝝ anna
les reuoluiſti: ſcribentiū quanto fuerit vſui ciuitati. Si-
racuſane a romano cōſule marcello obſeſſe vnius archi
menidis ingeniū geometre: q̄ ſuis illis machinis ad hoc
inſtructis varia miſſiliū genera ⁊ imenſe magnitudinis
ſaxa incredibili fragore ⁊ velocitate iaculata ī terreſtris
hoſtiū emittebat copias: totaꝗꝫ diſſipabat agmina. Jn
de trabes e muris firmiſſimo deſuꝑ iactate pondere: nō
nullas ī ꝓfundū precipitabāt naues: pleraſꝗꝫ ſcopulis
illiſere. Vnius manus archimenidis: ceteriſ q̄ erāt in vr
be quieſcētibꝰ: tantā opabat̄ ſtragem. Hoc potiſ eſt geo
metria ¶ Ariſ. Eque ac nihil ꝓfuit hec geometrica ma
gis illuſio q̄ȝ pugna. Cum tn̄ paulopoſt ſyracuſis in di
tionē redactis: ⁊ archimenides ille geometer: q̄ tante ca
lamitatis romane auctor extiterat: ꝯdigna ꝑmia ſit cō
ſequutꝰ. ¶ Chi. At potuere ſyracuſani obſidionē ꝓtra
here diucius: ⁊ tantiſꝑ a menibꝰ arcere hoſtē: q̄ ad is ad
fraudes ꝯuerſus: et calliditate vſus militari vrbeȝ: que
archimenidis geometria defenſa palā expugnari nequi
bat: clanculū eſt aggreſſꝰ. Nec tu mihi archimenidem
debitiſ remuneratū ꝑmijs obijcias: cui etiā ꝑ hoſtē mar
cellū: etſi grauiſſima ꝑ eū dāna ꝑpeſſum: licuit eſſe viuo
et incolumi: publico eni edicto vetuit: ne ei militū q̄ſpiā
officeret: neꝗꝫ ceſus fuiſſet: niſi geometrie nimiū deditus
diametroſꝗꝫ pulueri inſcribens a ſuꝑueniente q̄dā Ro-
mano milite quiſnā eſſet interrogatus rn̄dere diſtuliſſet
Jntētus eni figuris deſcribūdis: vrbē direptā antea nō
ſenſit: q̄ȝ ab eo milite ꝯfoſſus eſt: artiſꝗꝫ ſue liniamenta
cruore ꝯfudit. ¶ Ariſ. Quid multa narras? cū hunc oc
ciſuȝ eſſe ꝯſtet. ¶ Chi. Perijt ingenio ſuo. Gloriari ꝓſe

cto ſolebat: ſi quē alteꝝ tre globū nactus eēt: hunc ad il-
lum ſe trāſlatuꝝ. ¶ Ariſ. Et q̄ dictu arrogantia: ⁊ que
īpoſſibilia factu ſunt facturꝝ ſe iactitauit. Sȝ īponamꝰ
litī noſtre modū: ne nos altercantes dies deficiat ¶ Chi-
Hoc mihi vehementiſ cordi eſt: tu igitur Theodorice: quē
diſceptationi veſtreꝰ ꝑfeciꝰ: v̄bis nr̄is eq̄ lance pondera-
tis: ſententiā ferto.

Vm ego cogitabūdus tacito mecū ipſe aīmo
reuoluens: quis mihi equiorē defendiſſe partē
videretur: ſubticui: certū tn̄ ⁊ deliberatū erat:
me ꝓ Chyrone ſententiā latuꝝ. En aduentare viſus eſt
clariſſimarum ſeptem virginū cetus. Quarū ſubita pri
mum et inopiata preſentia ꝑculſus: deinde ſumpto ani
mo factus audentior quenā eſſent: cuiuſue rei gratia ve
niſſent: percunctor. Progreditur earū vna in mediū que
ſumptuoſiore preſtantioreꝗꝫ veſtiū ornatu exculta erat
meꝗꝫ comiter ⁊ benigne ſalutato: vix dici queat qua ſue
rit gratia ſermonis: q̄ȝ compte grauiter concinneꝗꝫ ver
ba fuderit. Quorū ſeries mihi iam non ſuccurrit: atta-
men hanc fuiſſe mentē recordor. Nobis o Theodorice
ſeptem artium liberaliū eſt nomen teꝗꝫ oratum venimꝰ
quoniā de nobis coram te arbitro contrauerſia eſt cele
brata: tu laudū tale ꝓferas: quo et officio tuo recte pru
denterꝗꝫ ſatiſfacias: ⁊ honorem noſtrū tueare. Non ob
teſtari te acceſſimus: vt contēplatione intuituꝗꝫ ⁊ gra-
tia noſtra corruptus: quippiā iniqui aggrediare. Sed
quod iuſtū: quod equitati rationiꝗꝫ conſentaneum eſt:
abs te iudicatū iri expectamꝰ. Hanc ſalubrem admoni-
tionem pergrato me aīo amplecti verbis quibus po-
tui declaraui: cum iuſticie tum ipſarū etiam cauſa. Per-
inde tn̄ me fuiſſe iudicaturū dixi: ac facio: ſi nulle preces
earū interceſſiſſent. Efflagitantibꝰ deinde Chyrone et
Ariſtobolo ſiniazri hec v̄ba ſum loquutꝰ Veſtras o viri
clariſſimi deſceptatōs ⁊ audiui ⁊ ītellexi: ac vtinā ꝓ illis

diſcutiendis prudentie mihi tantum eſſet quantū fidei. Mallem ab hoc me faſce liberū Sed quoniā ſubij id oneris: adempta eſt retrogrediendi facultas. Igitur ego quid arbitrer in medium afferre. Spero me iuſticie limites non exceſſurum. Quod ſi ſecus a me factitatū alteri veſtrum videbitur: hanc ꝓuinciā alij delegate. Ego veſtrum ſuccenſuero neutri.

GRammaticaz ego (que litteralis ſcientia eſt recte loquendi ſcribendiq; noticiā tradans) minime reijciendam puto. Ea enim neceſſaria pueris: iucunda ſenibus: fida ſecretorū comes ad omnia litteraꝝ genera iter prebet. Tu igitur o Chyron: cuiꝰ in hac parte verba cōprobo: iure victoria potiris.

LOgica vero diffinire: querere ⁊ diſputare docens a veris falſa ſubtiliter diſcernens. et iuuenū ingenia reddens acutiora non eſt explodenda. Quinimmo plurimū amanda: et ſic amanda: vt non illi ſoli opa detur: ne tempus in eminentioribus diſciplinis terendū: in ea conſumatur. Attamen adoleſcentū in primis eſt logice incumbere ad multa deſeruienti. Tu igitur Ariſtobole victus eſto.

RHetoricam vero quis dignis ꝓſequatur laudibꝰ? Sine cuius auxilio artes cetere marceſcunt: et q̄ſi nude manceq; reputantur. Niſi enim res etiam quantūcunq; vel iucunda vel vtilis accomodatis verbis eleganter graviterq; ꝓferatur. nihil in ſe viriū exiſtimabitur habere. Non igitur int̄ abiectiora ignobilior aue bona ea: que diuina pietas mortalibus elargita eſt eloquētia recenſeatur: ſupernū munus. Quod vero pleriq; oratores male affecti ſcribuntur tulit hoc non eloquentia: ſed efferata crudelitas malorū Id veterum hiſtorias reuolventi patebit Et nunc igitur tibi o Chyron victoria deferenda eſt.

AStronomia quoq; liberalium artiū vtilitate nō poſtrema. oſtendens celos et ſuper archana mortalibꝰ paudēs: multū quandoq; rebuſpublicis etiā ſolz ꝓdeſſe. Quod intelliget facile. qui periclem athenienſez Dionem ſyracuſanū. Niceam. et gallum Sulpitium exponentes obſcurationē ſolis: qua viſa conſternati militum animi ⁊ infauſtū omen portendi metuentes ad certamen in eundū elanguerāt: exercitum ad audaciam legit reuocaſſe. Sed ceteris etiā in rebus hec ars ⁊ cognitu iucūda eſt: ⁊ ꝑutilis. Tua igitur Chyron eſt victoria.

MVſica vero (quā deteſtatus es Ariſtobole) haud parum habet momenti. cum in rebus hūanis (que mentes noſtras merore deiectas in leticiā reuocat. Ideo q; Pythagoricis mos fuit vt et vbi cubatū irent. et quādo mane ſurgerent. ſi quid triſticie inerat. id lyra ſuauiť concrepante diluerent) tum in rebus bellicis: Ea eni excitabantur militū animi. Quapropter tu o Ariſtobole ſuccumbis.

ARithmetica vero de numerorū ratione ꝑtractās contemnenda non eſt. Illius enim auxilio cetere oēs mathēatice ſubſiſtunt diſcipline Nec fruſtra in laudibus diuinis ſcriptū quis arbitretur Omnia in pondere numero et menſura facta eſſe. Tolle numerū: et cūcta ignorantie nubibus obfuſcari videbis. Tibi itaq; o Chiron palma cedit.

GEometria q̄z liberalis ars cū vtilis tum iucūda: fructu n̄ caret. Cōfert ei acumē ingenio ſingulare Cōfert itē experientiā et alia q̄ tu q̄m: o Chyrō: attigiſti et oēs artes liberales tutatꝰ es ingenue: te quēadmodū in cetera oi ɔtrouerſia ⁊ i hac ꝑte ꝓnūcio victorē. Apꝺ te totius diſceptationis remanet palma. Si quid ſentētia mea ponderis habet.

¶ Hec vbi dixiſſez: gratias mihi habuere ingentes virgines paulo ante commemorate: que ſententie feren-

de intereāt. Laudatoq; munere meo et ꝓpt iuſticiam in iudicando eque penſiculatam: et ob earū aduerſus improbi calūnias defenſionem abiere.

¶ Finis.

¶ Impreſſum Liptzk per Jacobū Thanner Herbipolenſem Anno ſalutis noſtre. 1 5 0 1.

Univ. Bibl. München